Fakulteta za socialno delo
Topniška 31
1000 Ljubljana

MOL
Oddelek za zdravstvo in socialno varstvo
Cigaletova 10
1000 Ljubljana

Vesna Leskošek, Jana Mali, Liljana Rihter

Ugotavljanje potreb starejših na območju Mestne občine Ljubljana

Končno raziskovalno poročilo

UVOD

Na Fakulteti za socialno delo smo izvedli raziskavo o ugotavljanju potreb starejših v Ljubljani. Raziskovalno skupino sestavljamo Jana Mali, ekspertka na področju dela s starimi ljudmi in raziskovalka tega področja, Liljana Rihter, raziskovalka področja socialnega varstva in Vesna Leskošek, ki se prav tako raziskovalno ukvarja s področjem socialnega varstva.

Partnerska organizacija pri izvedbi projekta je Zveza društev upokojencev Slovenije (v nadaljevanju ZDUS), ki ima izkušnje in tradicijo organizacije medsebojne pomoči starejših ljudi in izvaja projekt *Starejši za boljšo kakovost življenja doma*, v okviru katerega so razvili vprašalnik za spoznavanje potreb starejših po pomoči.

Raziskovanje potreb in življenjskih okoliščin starejših v MOL je v zadnjem desetletju že omogočilo, da imamo okviren vpogled v skupine ali kategorije potreb starejših ljudi pa tudi zemljevid služb oziroma storitev, ki so jim na voljo. V tej raziskavi smo delno uporabili rezultate že izvedenih raziskav v MOL. Gre predvsem za dve raziskavi, ki sta bili izvedeni na Fakulteti za socialno delo in za katere imamo dostop tudi do izvornih podatkov. To sta Oblikovanje sistema indikatorjev za ugotavljanje potreb ljudi po vrsti in količini posameznih storitev in razvoja novih oblik storitev/pomoči na področju socialnega varstva v Ljubljani iz leta 2004/05 in Oblike bivanja in podpore za ranljive skupine prebivalcev (oseb z demenco, ljudi z dolgotrajnimi duševnimi stiskami in intelektualno oviranih oseb iz leta 2006-2008).

Vloga raziskovalne skupine je pregled in analiza obstoječih vprašalnikov za določanje potreb starejših, ki jih je razvil ZDUS in vprašalnikov, ki so bili oblikovani za dve že omenjeni raziskavi, ki jih je za potrebe MOL izvajala Fakulteta za socialno delo. V drugi fazi pa je naloga raziskovalne skupine izvesti raziskavo na vzorcu 1000 starih ljudi, analiza podatkov in oblikovanje predlogov.

KAZALO VSEBINE

Uvod……2
Metodologija……...6
Rezultati FSD…….13
Osnovni podatki……...13
Stanovanjske razmere……..14
Potrebe po pomoči……...18
Zdravje in osebno počutje……26
Druženje in prosti čas……...29
Rezultati ZDUS……...37
Osnovni podatki……....37
Stanovanjske razmere……...37
Potrebe po pomoči……40
Zdravje in osebno počutje……49
Druženje in prosti čas……...51
Razprava…….54
Sklepi……..58
Predlogi……...60
Priloge……62

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol……..13
Graf 2: Izobrazba……13
Graf 3: S kom živijo anketiranci……..14
Graf 4: Kje živijo anketiranci……...14
Graf 5: Lastništvo bivališča……..15
Graf 6: Nadstropje bivališča……15
Graf 7: Razpoložljivost dvigala……...16
Graf 8: Vsakodnevna opravila……17
Graf 9: Število dnevnih obrokov……17
Graf 10: Potrebe po pravnem svetovanju……24
Graf 11: Potrebe po programih v MOL……...25
Graf 12: Pogostost opravljanja dejavnosti……...30
Graf 13: Želje po opravljanju dejavnosti v prihodnje……..31
Graf 14: Primerjava med pogostostjo udeležbe dodatnega izobraževanja in željami po izobraževanju v prihodnje……..32
Graf 15: Primerjava med pogostostjo druženja z drugimi ljudmi in željo po druženju v prihodnje……...33
Graf 16: Povezava med izobrazbo in pogostostjo obiskovanja izobraževanj, pridobivanja novih znanj in spretnosti……..34
Graf 17: Druženje s pomembnimi osebami……..35
Graf 18: Primerjava druženja s partnerjem glede na spol……36
Graf 19: Primerjava druženja z otroki glede na spol…….....36
Graf 20: Spol……37
Graf 21: Gospodinjstvo……37
Graf 22: Lastništvo bivališča……38
Graf 23. Nadstropje bivanja……...39
Graf 24: Skrb za osnovne potrebe……39
Graf 25: Potrebe po programih MOL……48
Graf 26: Pogostost opravljanja dejavnosti……52
Graf 27: Stiki starejših oseb z drugimi ljudmi……...53

KAZALO TABEL

Tabela 1: Infrastrukturna opremljenost stanovanja……16
Tabela 2: Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih……..18
Tabela 3: Potrebe po pogostosti pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih…….…..19
Tabela 4: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil…….…..20
Tabela 5: Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih…….…..20
Tabela 6: Potrebe po pogostosti pomoči pri gospodinjskih opravilih…….….21
Tabela 7: Osebe, ki bi lahko pomagale pri opravljanju gospodinjskih opravil…….….22
Tabela 8: Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma…….……22
Tabela 9: Potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma……...23
Tabela 10: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju potreb izven doma……..23
Tabela 11: Potrebe po pogostosti obiskovanja zdravnika, patronažne delavke in socialne delavke……..26
Tabela 12: Pogostost potrebe po zdravstveni negi……...27
Tabela 13: Količina zaužitih zdravil……28
Tabela 14: Neredno uživanje zdravil……...28
Tabela 15. Pogostost opravljanja dejavnosti……29
Tabela 16: Želje po opravljanju dejavnosti v prihodnje……..31
Tabela 17: Druženje s pomembnimi osebami……..35
Tabela 18: Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih……..41
Tabela 19: Potrebe po pogostosti pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih……42
Tabela 20: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil……43
Tabela 21: Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih……..43
Tabela 22: Potrebe po pogostosti pomoči pri gospodinjskih opravilih…….44
Tabela 23: Osebe, ki bi lahko pomagale pri opravljanju gospodinjskih opravilih……45
Tabela 24: Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma…….45
Tabela 25: Potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma……46
Tabela 26: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju potreb izven doma……46
Tabela 27: Potrebe po pogostosti obiskovanja zdravnika, patronažne delavke in socialne delavke……49
Tabela 28: Pogostost potrebe po zdravstveni negi……49
Tabela 29: Količina zaužitih zdravil……...50
Tabela 30: Neredno uživanje zdravil……..51
Tabela 31: Pogostost opravljanja dejavnosti ……51
Tabela 32: Stiki starejših oseb z drugimi ljudmi……52

METODOLOGIJA

Oceno potreb starih ljudi v Mestni občini Ljubljana (MOL) smo opravili na osnovi kvantitativne, deskriptivne raziskave. Populacijo so predstavljali prebivalci MOL, stari nad 65 let v mesecu maju 2012. Slučajnostni vzorec 3000 oseb smo pridobili na Statističnem uradu Republike Slovenije. Raziskavo smo izvedli v treh delih.

OBLIKOVANJE VPRAŠALNIKOV

Najprej smo analizirali vprašalnik ZDUS z vidika jasnosti in uporabnosti vprašanj. Vprašalnik je preprost za uporabo, kar je predvsem pomembno za starejše članice in člane ZDUS, ki ga uporabljajo na terenu. Manj pa je uporaben za natančen vpogled v stanje potreb starejših ljudi, ker so nekatera vprašanja premalo natančna oz. dani odgovori ne pokrijejo celega spektra možnih odgovorov in zato ne omogočajo nedvoumnost podatkov, da bi jih kasneje lahko interpretirali. Analiza vprašalnika je pokazala, da bi lahko izboljšanje lahko dosegli že z manjšimi posegi v vsebino vprašanj. Nekatera vprašanja se ponavljajo ali pa se le minimalno razlikujejo, kar daje vtis ponavljanja. Po opravljeni analizi smo vprašalnik spremenili in pri tem smo upoštevali rezultate raziskav, ki jih je na področju starejših ljudi že opravila Fakulteta za socialno delo (FSD). Predloge popravkov smo predstavili ZDUS na posebnem sestanku, na katerega so, poleg predsednice, prišle še druge članice, ki vprašalnik dobro poznajo. Razprava o vprašalniku je bila temeljita, poglobljena in v večini predlogov smo se strinjali, da so popravki potrebni, in da bi prispevali k bolj jasnim rezultatom. Vse pripombe smo posredovali na ZDUS. Vendar spremembe niso kratkoročno mogoče, ker so pred kratkim oblikovali njihovo zadnjo verzijo vprašalnika in so se članice in člani, ki delajo na terenu, nanj komajda navadili. Spremembe so vezane tudi na podatkovno bazo, ki jo je težje spreminjati, ker imajo spremembe finančne učinke.

PRIPRAVE IN IZVAJANJE INTERVJUJEV NA ZDUS

Spremenjeni vprašalnik, ki po našem mnenju bolje opredeli potrebe, smo vključili v terensko raziskavo in sicer tako, da smo se z ZDUS dogovorili o uporabi dodatka k njihovemu vprašalniku, za njegovo uporabo pa smo dodatno usposobili prostovoljke na ZDUS. Izobraževanje sva izvedli Jana Mali in Vesna Leskošek na sedežu ZDUS. Na izobraževanju se je pokazalo nekaj težav z razumevanjem dodatka k vprašalniku pri nekaterih izvajalkah. Dogovorili smo se, da bomo na poziv prišle v njihove krajevne odbore in dodatno pojasnile morebitne nejasnosti. Pustile smo svoje telefonske številke in elektronske naslove in zagotovile, da nas lahko pokličejo kadarkoli. Napisale smo tudi izčrpna in karseda jasna navodila za uporabo vprašalnika. Z ZDUS smo se dogovorili za izvedbo 1000 anket v obdobju od junija do konca oktobra (s podaljšanjem do konca decembra). Poslali smo jim celoten vzorec, da bi oni sami naredili izbor 1000 naslovov po njihovem ključu, preostanek pa

smo razdelili študentkam in študentom FSD. Na željo predsednice ZDUS smo sprejeli nalogo vpisovanja v bazo podatkov celotnega raziskovalnega gradiva, kar vključuje njihov vprašalnik in dodatek.

Vendar se je kmalu izkazalo, da število anketiranih ne bo tako visoko, kot so na ZDUS upali. Vzroki so bili različni. Novi naslovi so bili izven terena, ki ga pokrivajo posamezne prostovoljke društev upokojencev (DU) in tudi izven meja območja, ki ga pokrivajo krajevni odbori DU, kar je povzročalo težave, povezane z mobilnostjo. Drug velik problem je bila nedostopnost starejših ljudi za kontakt, kasneje pa tudi za anketiranje. Prostovoljke DU imajo namreč dobre kontakte v okolju, kjer delujejo, tam poznajo veliko ljudi, ki jim zaupajo, vendar je večina teh ljudi že vključena v njihovo bazo podatkov. Ljudje v vzorcu pa so bili v večini primerov nezaupljivi in niso hoteli sodelovati, zato so bili novi naslovi za večino prostovoljk neuporabni. Same so menile, da je bolje nove ljudi izbrali po svojih osebnih omrežjih, ker tako pridejo k tistim, ki so se z njimi pripravljeni srečati, zato so se v ZDUS po določenem času odločili, da za anketiranje ne bodo več uporabljali novih naslovov, temveč svoja osebna omrežja. Pokazalo se je, da je bila tudi v takem načinu anketiranja številka 1000 izpolnjenih vprašalnikov preambiciozna.

Težava je nastala tudi pri vnosu podatkov v bazo. Čeprav smo najprej dobili zagotovila, da lahko njihovo bazo izvozimo v SPSS, se je izkazalo, da to ni mogoče, vendar se nas ZDUS trudijo, da bi to v bodoče uredili. Za to smo imeli nekaj sestankov s skrbniki operacijskega sistema skupaj z osebo na ZDUS, ki skrbi za bazo. Kljub temu smo bili pripravljeni prevzeti vnos podatkov, čeprav bi bilo za nas potem to dvojno delo, ker bi morali kasneje še enkrat podatke vnašati v SPSS. Vnašanje bi potekalo tako, da bi prostovoljke s terena naši vpisovalki poverile osebna gesla, vendar so se odločile, da tega ne bodo storile in so podatke vnašale same. Ker pa program na ZDUS ne omogoča izvoz podatkov za posameznike, temveč izpiše le zbirnik podatkov, je bilo takšno vnašanje za nas neuporabno, saj ne bi mogli določiti, kdo je odgovarjal iz vzorca raziskave in kdo izven. Zato smo ostali brez podatkov, ki so bili vneseni v njihove baze. Kasneje smo se dogovorili, da preostanek podatkov izvprašalnikov najprej mi vnesemo v SPSS, kasneje pa so jih sami vnašali v svojo bazo podatkov. Iz tega razloga smo ankete obeh izvajalk, ZDUS in FSD, v tem poročilu prikazali in analizirali ločeno.

ZDUS se je obrnil na 546 oseb iz vzorca. Dobili smo vrnjenih 152 vprašalniko, od tega 76 le delno izpolnjenih. V tem primeru so vrnili le dodatek, ki smo jim ga poslali. Tako je bila realizacija 28%. Poslali so nam še 90 dodatnih vprašalnikov iz svojih seznamov. Prostovoljci ZDUS so poročali o tem, da velik delež ljudi, ki so bili na seznamu, ni bil pripravljen sodelovati, okrog 15% pa je bilo takih, ki jih niso našli na naslovu (preseljeni, umrli).

V tretjem delu, v katerem so podatke zbirali študenti Fakultete za socialno delo, pa smo pripravili vprašalnik, ki je vseboval večino vprašanj iz ZDUS-ovega vprašalnika ter natančnejša vprašanja o potrebah, obstoječih oblikah pomoči ter o druženju in prostem času starih ljudi. Spremembe smo naredili v skladu z rezultati analize vprašalnika ZDUS.

PRIPRAVE IN IZVAJANJE INTERVJUJEV NA FAKULTETI ZA SOCIALNO DELO

V projektu so sodelovale študentke in študentje Fakultete za socialno delo, in sicer 10 iz 2. letnika, 20 iz 3. letnika (modul Socialno delo s starimi ljudmi) in 21 iz 4. letnika (modul Socialno delo s starimi ljudmi). Njihovo delo je bilo izredno pomembno, saj so izvajali intervjuje na terenu. Zaradi zavedanja pomembnosti njihove vloge v projektu smo velik del namenili pripravam na izvajanje anketiranja.

Študentom smo pripravili pisna navodila za izvedbo intervjujev (priloga 1), v katerih smo opredelili specifičnost zbiranja podatkov, ki se nanaša na delo s starejšimi ljudmi, kako tudi pomen vloge anketarjev na terenu za pridobivanje kvalitetnih podatkov. Intervjuvanje je namreč pomemben del raziskave. Je delo, v katerem raziskovalec preverja številne svoje sposobnosti, predvsem pa čut za delo z ljudmi, potrpežljivost in natančnost. Pogovor s starimi ljudmi je vedno specifičen, tako kot z ljudmi drugih starostnih skupin, le da zaradi medgeneracijskih razlik med intervjuvancem in raziskovalcem, v raziskovanje vnaša še druge specifike. Študente smo opozorili, da je včasih potrebno starejšim osebam vprašanja dodatno pojasniti, zato potrebujejo za delo na terenu več časa. Več časa potrebujejo tudi zato, ker lahko pričakujejo, da bodo starejši ljudje od njih pričakovali tudi več pozornosti in tudi časa, da prisluhnejo njihovemu pripovedovanju, ki lahko presega okvire raziskave. Poseben poudarek smo dali dejstvu, da z raziskovanjem vstopamo v domove starih ljudi, v njihov osebni in zasebni prostor, zaradi česar je intervjuvanje potrebno še posebej pozorno izvajati. Opozorili smo jih na zavedanje in upoštevanje raziskovalčeve distance do pridobljenih odgovorov, saj lahko pričakujejo, da se s kakšnim odgovorom ne bodo strinjali, ali da jih bo kakšen odgovor sogovornika presenetil, zato je še toliko bolj pomembno, da odnos do odgovorov ohranijo za sebe.

Med pripravami na delo na terenu smo posebno pozornost namenili obveščanju ljudi o izvajanju raziskave. Zavedamo se namreč, da imajo ljudje različen odnos do spraševanja na terenu. Nekateri so pogosto obremenjeni z anketami in v njih neradi sodelujejo. V ta namen smo pripravili dopis (priloga 2), v katerem smo izbrane starejše intervjuvance prosili za sodelovanje. V dopisu smo navedli tudi kontaktne številke, na katere so lahko sporočali želje glede izvedbe intervjuja, med drugim tudi odpoved sodelovanja v raziskavi. S študenti smo se dogovorili, da pred obiskom, vsakega intervjuvanca pokličejo in se dogovorijo za obisk. Njihov prijazen pristop in povabilo k raziskavi se je izkazal kot dober način za vzpostavljanje stika z osebami, saj jim je pomagal pri organizaciji izvedbe intervjujev, kakor tudi pri vzpostavljanju dobrega odnosa z intervjuvancem.

Študentje so pred in med izvajanjem intervjujev tudi izpolnjevali različne dokumente (priloga 1, 3). Podpisali so izjavo o varovanju osebnih podatkov (s katero so se zavezali, da bodo v skladu z etiko raziskovanja varovali podatke o tem, koga so intervjuvali in kaj so od njega izvedeli) in vodili dnevnik zbiranja podatkov na terenu. Pred odhodom na teren smo s študenti pregledali vprašalnik in navodila za izvajanje vprašanja (priloga 1). Nihče ni odšel na teren nepripravljen, brez vedenja o tem, kakšna so vprašanja, kako jih izpolnjevati in kako vrniti na fakulteto izpolnjene vprašalnike. S študenti smo se redno tedensko sestajali na mentorskih

srečanjih, na katerih so poročali o poteku zbiranja podatkov na terenu. Vsem smo omogočili tudi, da izvajalkam projekta dnevno (po e-pošti) sporočajo vsakršne ovire in težave do katerih je prihajalo na terenu. Žal slednjih ni bilo malo. V nadaljevanju predstavljamo nekaj tipičnih zgodb.

Študentje so poročali o težavah pri navezovanju stikov s starimi ljudmi, saj niso pričakovali tolikšnega odklanjanja sodelovanja v raziskavi. Tudi vztrajnost pogosto ni bila dovolj: »S področja Fužin je od dvajset z vzorčenjem izbranih intervjuvancev odgovarjalo le šest, od tega pet žensk in en moški. Dve respondentki sta bili v domu za stare, in sicer v Domu starejših občanov Fužine ter v Domu za stare Kočevje. Eden izmed intervjuvancev ni znal slovensko, trije niso odprli vrat po trikratnem obisku na njihovem domu, ostali pa so zavrnili sodelovanje v raziskavi iz različnih vzrokov. Najpogostejši je bil nezanimanje za raziskavo. Zdi se mi, da smo že vsi ljudje nezainteresirani za sodelovanje v raziskavah, saj smo dnevno obdani s številnimi tržnimi raziskavami.«

Omenjali so, da jim stari ljudje niso odpirali vrat, niso se javljali na domofon, niso se odzivali na telefonske klice. Ko so jih obiskali na domu, vrat sicer niso odprli, a študentke so opazile, da jih ogledujejo iz oken. Nezaupljivost do dela študentk je bila pogosta: »Na terenu sem si najbolj zapomnila srečanja z gospo X. Gospo X sem si zapomnila zaradi tega, ker sem z njo opravljala intervju kar na hodniku, saj je bilo gospo strah neznancev in me zaradi tega ni želela spustiti v svoje stanovanje. To je verjetno tudi bil eden izmed razlogov, zakaj se je za sodelovanje v raziskavi odločilo tako malo ljudi.«

Vsekakor je bila priprava na delo na terenu zelo pomembna. Načini za navezovanje stikov z anketiranci so bili različni: »Preden sem opravila petnajst individualnih intervjujev na terenu, pri izbranih osebah na domu, sem v telefonskem imeniku skušala najti vsakega posameznika. Pri nekaterih mi je to uspelo, pri drugih ne. Nekaterih naslovov vzdolž Šišenskega hriba zlepa nisem našla, zato sem se nekega večera odpravila na "privatno raziskovanje" z moževim navigatorjem." Študentje so pogosto navajali, da stari ljudje iz njihovega seznama niso želeli sodelovati v raziskavi, so pa bili veseli obiska in so se s študenti pogovarjali različne stvari, ki so se deloma navezovale na raziskavo: »Gospa Y ni želela sodelovati v raziskavi, je pa z menoj kljub temu kramljala kar nekaj časa. Zanimivo je bilo, da mi je pripovedovala o tem, da ne potrebuje nobene dodatne pomoči, saj si je že vse uredila. Ko ne bo več zmogla sama, bodo zanjo poskrbeli otroci, v zameno pa bo svojim vnukom prepustila svoje stanovanje. Iz tega lahko sklepam, da se veliko starih ljudi opira na pomoč svojih otrok, ki jim predstavljajo pomemben vir pomoči in pomemben del socialne mreže.«

Čeprav smo raziskavo prostorsko omejili na Mestno občino Ljubljana, so bile izkušnje z zbiranjem podatkov med tipično urbanim okoljem in primestnim okoljem velike. V strogem središču mesta so študentke težko izvajale intervjuje, zaradi nezainteresiranosti ljudi za sodelovanje v raziskavi. V naseljih s stolpnicami in bloki so imeli študentje težave pri vstopanju v stavbe, saj se izbrane osebe niso odzivale na zvonec domofona. Z vstopom kakšnega stanovalca bloka ali poštarja v stavbo so pridobili možnost, da navežejo osebni stik z osebo. V večini primerov so nato opravili dobre intervjuje, ljudje so bili veseli njihovega

obiska in jim pogosto tudi s ponosom razkazovali stanovanje. Precej študentk je poročalo o tem, da so jih po sicer vztrajnem navezovanju stikov, ljudje toplo sprejeli in jih kar nekako povabili v njihov življenjski svet. Nekaj primerov je bilo tudi takšnih, ko so med izvajanjem intervjuja študentke in starejše osebe navezali tako močne vezi, da jih negujejo tudi sedaj, saj te starejše osebe študentke še vedno obiskujejo, čeprav je terenski del raziskave že končan.

Kot smo že nakazali, so razlike med strogim mestnim jedrom in primestnim okoljem. Razlike se kažejo tudi v drugačnih bivalnih stavbah. V primestnem okolju prevladuje gradnja strnjenih naselij, hiš. V primeru, da študentka ni bila uspešna pri navezovanju stikov z izbrano osebo, so ji sosedje svetovali, kdaj naj se vrne, ali pa so osebi povedali, da je bila študentka na obisku. Razlike med mestnim in primestnim okoljem predstavlja študentka takole: »Opazila sem, da so ljudje bolj zaprti, nezaupljivi. Vsakega intervjuvanca sem poklicala večkrat, prav tako sem večkrat trkala na vrata. Čeprav sem bila pri vsaki hiši vsaj trikrat, nisem dobila določenih deset intervjujev. Razlogi za to bi morda bili v nezaupanju (včasih sem slišala, da je nekdo v hiši, vendar mi ni nihče odprl, ko sem klicala se ni nihče javil, morda zaradi neznane številke), v neinformiranosti (vsi so prejeli dopis, vendar sem opazila, da ga večina ni prebrala), jezo nad institucijo (sodelovanje z Mestno občino Ljubljana) ali svojcev (na primer otroci niso želeli, da starši sodelujejo pri intervjuju). Ker tukaj nisem dobila zadostnega števila intervjujev, sem zaprosila za dodatno območje. Drugo območje je bilo v Ljubljani, v okolici Stožic. Že pri klicanju sem opazila prve razlike. Večina ljudi je imela telefonsko številko v telefonskem imeniku, zato je bil prvi dostop veliko lažji. Ko sem jih klicala ali prišla na vrata, so mi odprli in odklonili ali sprejeli sodelovanje, med tem ko v prejšnjem območju sploh nisem uspela priti v stik s starimi ljudmi. Tudi v tem območju so ljudje živeli večinoma v hišah, vendar so bile to vrstne hiše. Veliko intervjuvancev sem zasledila že zunaj hiše, nekatere pri pogovoru s sosedi, opravilih na vrtu. Bolj uspešna sem bila pri osebnem dostopu do intervjuvancev, zato sem tudi lažje opravila več intervjujev, saj me je človek lahko spoznal in se nato odločil ali me spusti v svoj dom.«

Sodelovanje v raziskavi so ljudje zavračali z utemeljitvijo, da ne potrebujejo pomoči Mestne občine Ljubljana. Telefonski klici, ki smo jih na fakulteti sprejemali po poslanem dopisu, s katerim smo izbrane osebe obvestili o namenu raziskave, so najpogosteje vsebovali prav takšno sporočilo. Vsem smo skušali tudi po telefonu razložiti namen in cilj raziskave in nekateri so se po dodatni obrazložitvi odločili za sodelovanje v raziskavi. Študentje pa niso imeli vsi tako dobrih izkušenj: »Dve osebi, ki sem jih poklicala sta bili kar nesramni po telefonu – ena oseba mi je zatrdila, da sama pomoči ne potrebuje, vendar tudi, če bi jo, ne bi odgovarjala, ker vse te raziskave pristanejo v predalu (o nasprotnem je niti nisem uspela pregovoriti, ker je prekinila zvezo), druga oseba pa se je kar izmikala dogovorjenemu terminu, češ, da nikoli nima časa. Sama sem ji povedala, da če ne želi odgovarjati, da tudi prav, vendar mi sama tega ni želela reči. Seveda je še nekaj ljudi z mano odklonilo pogovor, vendar ostali niso bili tako odrezavi.«

Osebe so izvedbo ankete pogosto povezovale z aktualnim političnim dogajanjem v državi, zaradi česar so sodelovanje v raziskavi odklanjale. Pogosto so sklepali, da gre za promoviranje župana in pridobivanje njegovih zaveznikov, ki bodo podpirali obstoječo

občinsko politiko. V nekaterih primerih so osebe tudi zaradi tovrstnih pričakovanj težko pričakovale študente. Želeli so podati svoje stališče do tovrstnih vprašanj, ki pa jih seveda raziskava ni vsebovala. V enem primeru je študentka doživela tako hud napad s strani intervjuvanke, da je dogodek v njej sprožil nekakšno blokado do nadaljevanje dela v raziskavi. Anketiranki pa je tudi bilo žal, da je po telefonu tako ostro reagirala na povabilo študentke, zato je vodji projekta napisala pismo, v katerem se je opravičila za svoje neprimerno vedenje. Ne glede na številne težave in ovire pri navezovanju stikov so študentje pridobili pomembne izkušnje za delo s starimi ljudmi. Terensko delo s starimi ljudmi je vsekakor področje, ki je še precej neraziskano in z raziskavo smo pridobili tudi dober vpogled v življenjski svet starih ljudi: »Naučila sem se tudi terenskega anketiranja, česar nisem počela nikoli prej. Pri tem sem spoznavala, kako starejši ljudje živijo, kakšne so njihove potrebe, česa si želijo in česa ne; kar je bilo zanimivo predvsem pri institucionalnem bivanju, saj so si skoraj vsi želeli več domov starejših občanov, vendar ne zase, saj ji je veliko izjavilo, da si takega življenja ne bi želeli.«

Študentke so pogosto navajale, da jih je bilo pred vstopom na teren strah, kako bodo sploh lahko izvedle intervju, kako se bodo odrezale pri izpolnjevanju vprašalnika, ipd. S pripravo na izvajanje intervjujev na terenu smo sicer marsikatero dilemo ovrgli, težavo odpravili, a delo z ljudmi na neznanem terenu je vedno nepredvidljivo. Od socialnega delavca zahteva veliko prilagodljivosti, iznajdljivosti in izkušnje igrajo pri tem pomembno vlogo: »Povedati moram, da je bila izvedba te raziskave popolnoma nova izkušnja in da so občutki zelo mešani. Pridobila sem kar nekaj novih izkušenj, kako se približati starejšim, kar ni vedno lahko. Ponovno sem ugotovila, da mi »delo s starimi« odgovarja, kar je še ena potrditev, da si v prihodnosti želim delati v tej smeri. Presenečena sem bila nad tem, kako pozitivno je večina sprejela moja vprašanja in sploh mene, ker vem da se starejši nasploh bojijo odgovarjati na kakršnakoli vprašanja in povedati, da jim nekaj ne odgovarja, saj se bojijo, da bi to lahko kako vplivalo na njih. Verjetno je k temu botrovalo to, da me je nekdo od njihovih poznanih že prej priporočil. Če pa bi prišla na dom brez priporočila, verjetno odziv ne bi bil tak.«

Za študente je bil vstop v domove starejših oseb priložnost, da se pobližje seznanijo z različnimi razmerami, v katerih živijo stari ljudje. Pogosto so vstopali v življenjski svet oseb z določenimi predstavami, včasih celo predsodki, ki pa so jih z neposrednim stikom z anketirancem, kaj hitro ovrgli: »Z izkušnjo anketiranja na terenu sem pridobila ogromno znanja, zelo koristen pa se mi je zdel tudi neposreden stik z vprašanci, saj je bilo z vsakim izmed njih potrebno vzpostaviti nek zaupen odnos. Terensko spraševanje, ki poteka na način, ko vprašance obiščemo na domovih, nam ponudi tudi možnost opazovanja (na primer opazujemo razmere, v katerih ljudje živijo).»

Zelo pomembno pa je bilo, da so s pridobljenimi izkušnjami postali bolj pozorni na medgeneracijske razlike in to na način, da sedaj bolj spoštujejo specifičnosti življenja v mladosti, srednjih letih in v starosti: »Že pri telefonskih pogovorih sem zaznala, da so dnevne rutine zelo pomembne za stare. Pri dogovarjanju za termin, za izvedbo ankete, so mi rekli pridite po zajtrku, ali pa pridite po tem ko pride negovalka, ali pa pridite po poročilih. To so pomembne rutine, ki zaznamujejo njihovo življenje.«

Pomembno je poudariti, da smo z izvedbo raziskave zadostili ciljem projekta, a smo vendarle presegli same okvire projekta, saj so študentje z zbiranjem podatkov pridobili tudi pomembna znanja za socialno delo. Zavedajo se, da za delo s starimi ljudmi potrebujejo ustrezno znanje, da so stari ljudje specifična populacija, ki je obenem tudi izrazito heterogena, zato so tudi njihove izkušnje z raziskavo tako različne: »Naučila sem se, da moramo biti socialni delavci pri raziskovanju občutljivi, saj največkrat raziskujemo občutljive, intimne teme, ki človeka dobesedno 'razkrijejo' (npr. so revni, osamljeni, bolni ...). Prav tako se v socialnem delu srečujemo z ranljivimi skupinami ljudi, zato ima občutljivost raziskovalca še toliko večjo težo. Stari ljudje so zaradi slabega zdravja, fizične kondicije, tudi osamljenosti ali revščine lahko ranljiva skupina.«

Študenti so odšli na 1137 naslovov oseb. Od tega jih 249 (21,90%) niso našli na naslovu, 467 (41,10%) jih je zavrnilo sodelovanje, od 421 (37%) pa so dobili podatke.

Razlogi za zavrnitev oz. nesodelovanje so bili naslednji: približno petine oseb niso našli na naslovu, ker so bili preseljeni ali so umrli, nekaj manj kot tretjina oseb je zavračala sodelovanje ali zaradi pomanjkanja časa, prezasedenosti, slabih izkušenj ali drugih razlogov oz. nezmožnosti sodelovanja. Študenti, ki so ob zbiranju podatkov delali tudi terenske zapiske, so večkrat omenjali, da so konkretni razlogi za nesodelovanje predvsem nezaupanje, strah ljudi pred tujimi osebami, občutek, da se ne glede na to, ali dajo kakšne podatke, ne bo nič spremenilo; nekateri so izrazili nezaupanje do mestnih oblasti. V nekaterih primerih so sodelovanje odklonili kar svojci, večinoma z razlago, da so njihovi bližnji bolni ali nezmožni sodelovati. Pa tudi študenti so pri nekaterih osebah iz seznama bili zavrnjeni zato, ker osebe zaradi bolezni ali drugih oviranosti niso zmogle sodelovati. V posameznih primerih je pri zavrnitvah prišlo tudi do precej nespoštljivega odnosa s strani starih ljudi. Pogovori so skoraj v vseh primerih, o katerih poročajo spraševalci, potekali na domovih oz. v stanovanjih oseb v urejenem okolju, večinoma v prijaznem in prijetnem vzdušju. Redko so bile ob pogovorih prisotne še druge osebe, ki bi lahko vplivale na odgovore, zato lahko ocenimo, da so podani odgovori veljavni.

Ker je bila realizacija vzorca nizka in ker so v večji meri v raziskavi bile pripravljene sodelovati tiste starejše osebe, ki nimajo večjih zdravstvenih težav in so še precej aktivne, zelo težko rezultate posplošujemo na celo populacijo in ne moremo pričakovati, da odstotki pri posameznih odgovorih odražajo stanje oz. razširjenost potreb za populacijo starejših oseb v Mestni občini Ljubljana. Prav tako kvantitativno raziskovanje v veliki meri že vnaprej odraža poglede raziskovalcev na pomembnejše sklope potreb, ki pa so v vsakdanjem življenju lahko veliko bolj raznolike in jih tak način zbiranja podatkov ni mogel zajeti. Podatke smo vnesli v statistični programski paket SPSS in jih analizirali na tak način, da so predstavljene osnovne mere (odstotki in povprečne vrednosti) ter morebitne statistično značilne povezave med dejavniki, ki smo jih raziskovali. Zaradi navedenih omejitev bomo pri rezultatih sprotno pojasnjevali njihovo veljavnost in zanesljivost.

REZULTATI FSD

1. Osnovni podatki

V raziskavi je sodelovalo nekaj več žensk kot moških, vendar odstopanje ni veliko in odraža starostno razmerje spolov na sploh.

Graf 1: Spol

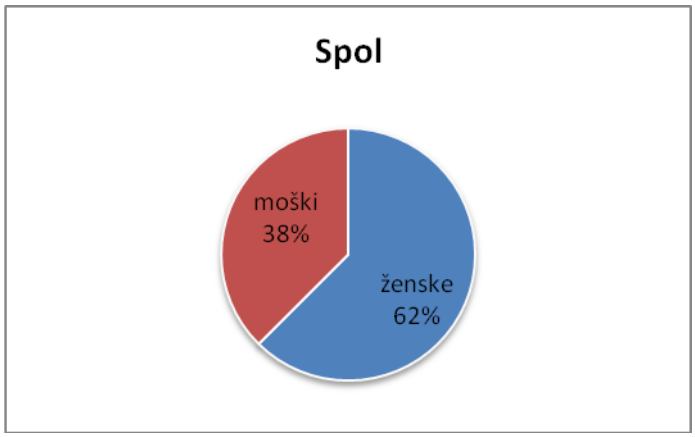

Najmlajša oseba je stara 65 let, kar je bila spodnja meja v vzorcu, najstarejša oseba pa je bila stara 105 let. Največ oseb se giblje v starosti od 67 do 84 let, od teh so najbolj številčni anketiranci v starosti 69, 70, 72, 73 in 80 let.

Graf 2: Izobrazba

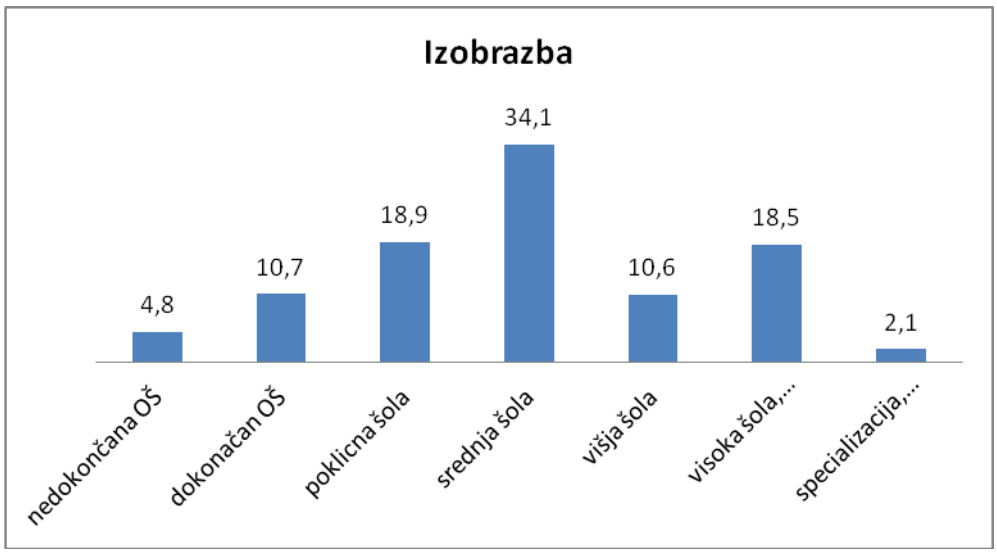

Največ anketiranih ima končano srednjo šolo, v enaki meri sledijo tisti s poklicno šolo in z visoko in univerzitetno izobrazbo. Podobno je razmerje med dokončano osnovno šolo in višjo izobrazbo ter nedokončano osnovno šolo in specializacijo, magisterijem ali doktoratom. Anketiranci so razpršeni enakomerno po obeh polih pridobljene stopnje izobrazbe.

2. Stanovanjske razmere

Graf 3: S kom živijo anketiranci

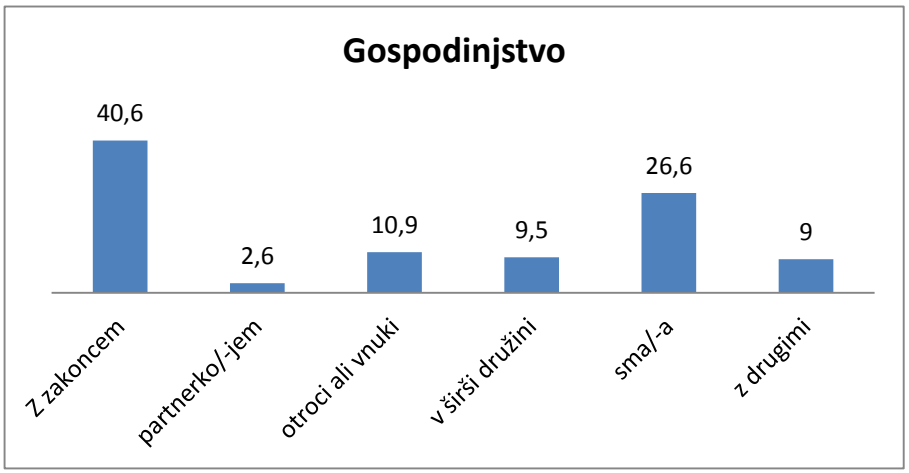

Največ anketirancev živi z zakoncem, sledijo samski ljudje, skoraj enak odstotek jih živi z otroki in v razširjeni, večgeneracijski družini. Zelo malo jih živi v izvenzakonski skupnosti, nekaj več z drugimi ljudmi. Med slednjimi anketiranci navajajo nečake, prijateljice, prijatelje, in sestro.

Graf 4: Kje živijo anketiranci

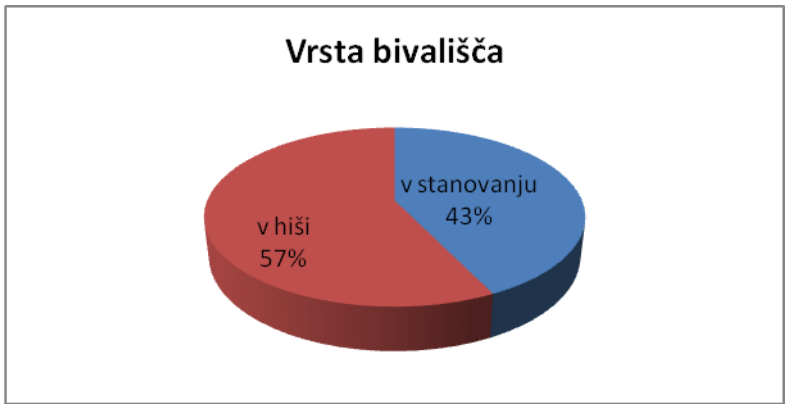

Več jih živi v hišah, kot v stanovanjih, vendar razlika ni bistvena.

Graf 5: Lastništvo bivališča

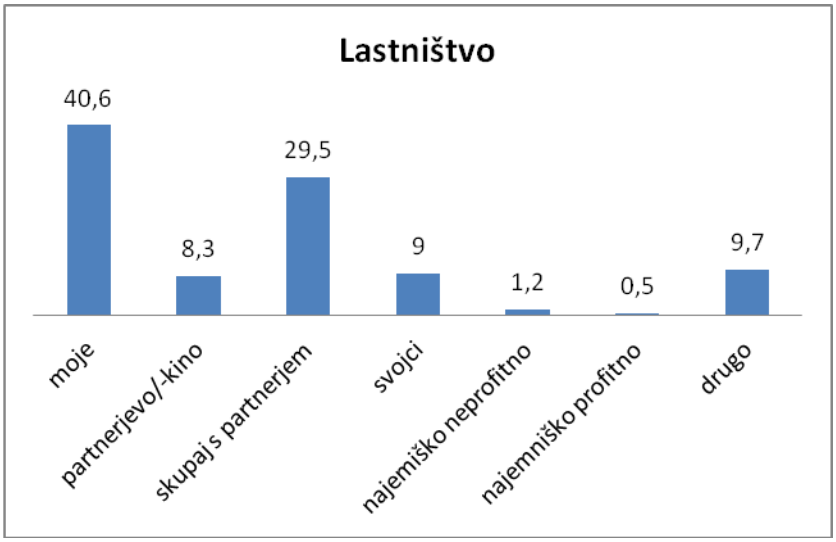

Največ anketirank in anketirancev ima lastniško stanovanje ali hišo. Sledijo tisti, ki živijo skupaj s partnerko ali partnerjem, zelo malo jih živi v najemniškem stanovanju, še najmanj v takem za profitno najemnino. Pod drugo so odgovarjali, da je bivališče last družine Kristusa odrešenika, sestre od partnerke, od prijateljice, od sina in njegove partnerke, solastništvo s svojci in zamenjava z otroci.

Graf 6: Nadstropje bivališča

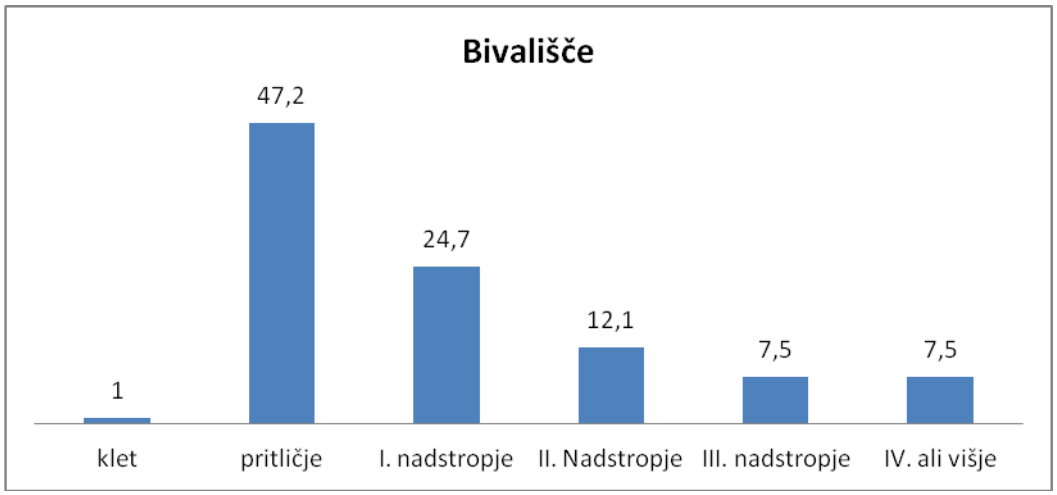

Največ anketirancev živi v pritličju, skoraj polovica, sledi prvo nadstropje in v manjši meri višja nadstropja. V pritličju in I. nadstropju skupaj živi nekaj več kot 70% anketirancev.

Graf 7: Razpoložljivost dvigala

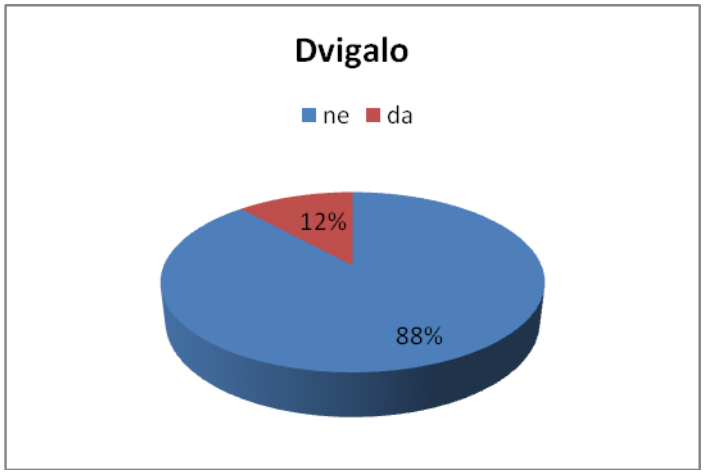

Večina vprašanih nima dvigala. Na vprašanje so odgovarjali vsi, tudi tisti, ki živijo v hišah, zato je odstotek visok. Od tistih, ki živijo v II. nadstropju, jih ima dvigalo le 21,3%, od tistih, ki živijo v III. nadstropju pa 20,7%. Večina tistih, ki živijo v četrtem nadstropju ali više, pa ima dvigalo. Takih je 93,1%.

Tabela 1: Infrastrukturna opremljenost stanovanja

Ali imate v stanovanju	Da	Ne
Tekočo hladno vodo	95,7	4,3
Tekočo toplo vodo	94,0	6,0
Stranišče s tekočo vodo	95,0	5,0
Kopalnico	98,8	1,2

Bivališča anketirank in anketirancev so pretežno dobro infrastrukturno opremljena. Nekaj manj jih ima tekočo vodo in stranišče s tekočo vodo. Velika večina ima centralno ogrevanje (95,9%), 4,1% ogreva posamezne prostore z ločenimi kurišči. 38,3% jih samih skrbi za ogrevanje, 12,5% to prepušča partnerki ali partnerju. V 10,0% skrbijo svojci za ogrevanje, v 39% pa drugi. Pod drugo je najpogosteje navedeno avtomatsko ali daljinsko ogrevanje (toplarna, plinovod), hišna ali blokovska centralna, odgovornost upravnikov ali hišnikov. V nekaj primerih poskrbijo za ogrevanje vsi, kdor ima čas ali pa jim pomagajo sosedje ali drugi sorodniki.

Graf 8: Vsakodnevna opravila

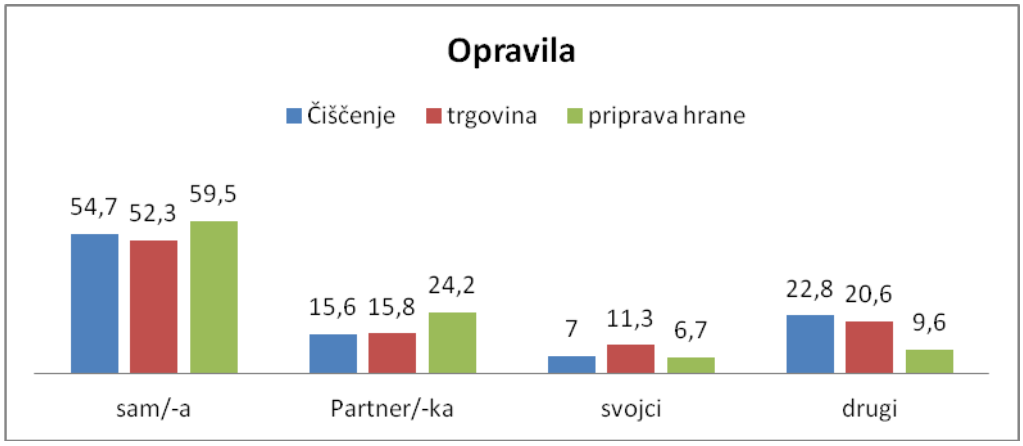

V največji meri anketiranke in anketiranci sami poskrbijo za čiščenje stanovanja. Vendar jih nekaj manj kot četrtina to prenese na druge ljudi. Najpogosteje so to najete delavke, sledijo hčere in sinovi ali žene sinov. Vendar anketiranci poudarjajo, da čistijo skupaj z drugimi ljudmi in tega ne prepuščajo v celoti drugim. Podobno je pri trgovini, le da za tu starejši ne najemajo zunanje plačane pomoči, temveč jim najpogosteje pomagajo ožji sorodniki, kot sta sin ali hčera, v manjši meri pa tudi sosedje. Pod drugo poudarjajo, da to počneta oba, ko navajajo druge osebe, tudi navedejo, da te osebe nakupujejo skupaj z njimi. Očitno je, da v trgovino hodijo sami, vendar pri nakupovanju potrebujejo pomoč drugih oseb. Nekoliko drugačna je podoba pri kuhanju, kjer je znatno manj pomoči plačanih oseb, pa tudi pomoč svojcev je nekoliko manjša. Pod drugo je največkrat naveden dovoz hrane od drugod.

Graf 9: Število dnevnih obrokov

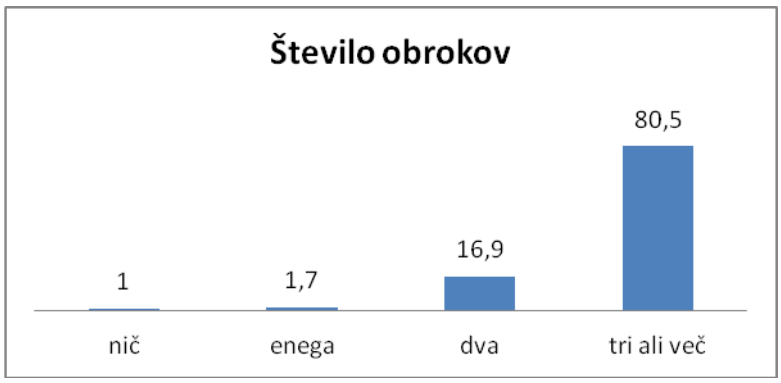

Štirje ljudje so navedli, da ne jedo nič in so torej odvisni od drugačnega dovajanja hrane, nekaj ljudi ima le en obrok na dan, šestina dva obroka in velika večina tri ali več.

3. Potrebe po pomoči

V sklopu teme potrebe po pomoči smo raziskovali, katera opravila, ki jih ljudje opravljamo v vsakdanjem življenju, vprašani stari ljudje opravljajo samostojno, pri katerih potrebujejo pomoč, pri katerih bi potrebovali pomoči in kdo bi jih to pomoč lahko zagotavljal.

Potrebe po pomoči prikazujemo v treh delih. V prvem delu prikazujemo potrebe po pomoči pri tistih opravilih, ki se nanašajo na osnovne življenjske funkcije: vstajanje iz postelje, oblačenje, obuvanje, uporaba stranišča, umivanje rok, kopanje, prehranjevanje. V drugem delu predstavimo potrebe po pomoči pri nekaterih gospodinjskih opravilih: postiljanje postelje, nakupovanje hrane, pripravljanje hrane, pomivanje posode, pospravljanje stanovanja, pranje perila, likanje. V tretjem sklopu prikazujemo potrebe po pomoči pri zadovoljevanju treh potreb, za katere menimo, da so pomembne pri zagotavljanju kakovostne starosti in jih stari ljudje lahko zadovoljujejo izven doma: obisk zdravnika, urejanje zadev na banki, pošti in obiskovanje prijateljev znancev.

3.1. Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Tabela 2: Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Opravilo	Ne potrebujem pomoči	%	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%	Skupaj	%
Vstajanje iz postelje	399	96,8	11	2,7	0	0	3	0,7	413	100
Oblačenje	399	96,6	11	2,7	0	0	2	0,5	412	100
Obuvanje	400	96,9	11	2,7	0	0	2	0,5	413	100
Uporaba stranišča	406	98,3	6	1,5	0	0	1	0,2	413	100
Umivanje rok, obraza	409	99,3	3	0,7	0	0	0	0	412	100
Kopanje	387	93,9	22	5,3	1	0,2	2	0,5	412	100
Prehranjevanje	405	98,3	7	1,7	0	0	0	0	412	100

Iz tabele je razvidno, da smo v raziskavo zajeli visok delež starih ljudi (več kot 94 %), ki ne potrebuje pomoči pri opravljanju osnovnih življenjskih opravil, so torej precej samostojni in avtonomni pri skrbi za sebe. Med opravili, ki smo jih opredelili kot osnovna življenjska opravila, nekoliko izstopa kopanje, saj pri kopanju pomoč prejema 5,3 % vprašanih.

Ocenjujejo, da je pomoč, ki jo prejemajo zadostna. Potreba po pomoči pri kopanju niti ni tako presenetljiva, saj je kopanje opravilo, sestavljeno iz različnih del, ki zahtevajo več časa in energije, pogosto pa tudi oprema za kopanje ni prilagojena gibalnim zmožnostim starih ljudi. Vendar o vzrokih za povečan delež prejemanja pomoči pri kopanju lahko le sklepamo na

podlagi splošnih spoznanj, saj z vprašalnikom nismo ugotavljali razlogov za prejemanje pomoči pri kopanju.

Manjši delež vprašanih (2,7 %) prejema pomoč pri vstajanju iz postelje, oblačenju in obuvanju, s čimer so tudi zadovoljni. Še manj vprašanih pa potrebuje pomoč pri prehranjevanju (1,7%), uporabi stranišča (1,5 %) in umivanju rok (0,7 %). Ne glede na velik numerus vprašanih, je z vidika zagotavljanja kakovostne starosti in ugotavljanja zadovoljevanja potreb starejših, pomembno upoštevati tudi manjši delež odgovorov, ki se nanašajo na nezadostno prejemanje posamezne pomoči ali celo pomanjkanje pomoči, čeprav jo človek potrebuje. Iz tabele je razvidno, da od 1 do 3 vprašani potrebujejo pomoč ali več pomoči kot jo prejemajo, zato je pomembno, da z raziskavo odkrite potrebe, ne le ugotovimo, temveč tudi poskušamo zadovoljiti. Slednje sicer presega okvire naše raziskave, vendar nadaljevanje vprašalnika ponuja razmislek o tem, kako pogosto bi pomoč potrebovali in kdo bi jo lahko zagotavljal.

Tabela 3: Potrebe po pogostosti pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Vstajanje iz postelje	1	0,2	1	0,2	1	0,2	0	0
Oblačenje	1	0,2	1	0,2	0	0	0	0
Obuvanje	1	0,2	1	0,2	0	0	0	0
Uporaba stranišča	1	0,2	0	0	0	0	0	0
Umivanje rok, obraza	0	0	0	0	0	0	0	0
Kopanje	1	0,2	2	0,5	0	0	0	0
Prehranjevanje	0	0	0	0	0	0	0	0

Glede na to, da smo že pri ugotavljanju prejemanja pomoči pri posameznih življenjskih opravilih ugotovili, da je delež oseb, ki te pomoči ne potrebujejo velik, se v tem delu ukvarjamo z manjšino odgovorov, ki se nanašajo na potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil. Odgovori o pogostosti pomoči so izrazito individualno obarvani, odsevajo značilnosti posameznikove specifične življenjske situacije, kar je nenazadnje tudi pomembno spoznanje za načrtovanje oblik pomoči, ki bi odgovarjale na tovrstne potrebe.

Vprašani, ki potrebujejo pomoč pri vstajanju iz postelje, a te pomoči sedaj ne prejemajo, bi potrebovali pomoč različno pogosto. Odgovori vseh treh anketirancev so razporejeni na tri različne časovne okvire pomoči: pomoč bi potrebovali vsak dan, nekajkrat na teden in nekajkrat na mesec. Sklepamo lahko, da ena oseba že sedaj potrebuje vsakodnevno pomoč pri

vstajanju iz postelje, ostali dve pa pričakujeta bolj občasno pomoč, vezano na zdravstveno stanje oz. počutje.
Dva vprašana, ki pomoči pri oblačenju ne prejemata, bi pa jo potrebovala, ocenjujeta, da bi pomoč potrebovala v razponu od vsakodnevne do nekaj tedenske pomoči.
Tudi razporeditev odgovorov o pogostosti pomoči, ki jo potrebujejo pri obuvanju je identična odgovoru o pomoči pri oblačenju. Pomoč pri obuvanju en anketiranec (0,2 %) potrebuje vsak dan, en anketiranec pa nekajkrat na teden.
En vprašani bi potreboval vsakodnevno pomoč pri uporabi stranišča.
Vsak dan pomoč pri kopanju potrebuje en vprašani, dva pa bi jo potrebovala nekajkrat na teden.

Tabela 4: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil

Opravilo	Otroci /vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosedi	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Vstajanje iz postelje	2	0,5	0	0	0	0	0	0	2	0,5	0	0	0	0
Oblačenje	1	0,2	0	0	0	0	0	0	1	0,2	0	0	0	0
Obuvanje	1	0,2	0	0	0	0	0	0	1	0,2	0	0	0	0
Uporaba stranišča	1	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Umivanje rok	1	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kopanje	1	0,2	0	0	0	0	0	0	2	0,5	0	0	0	0
Prehranjevanje	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Kot smo že omenili, je pomembno razmišljati o tem, kdo bi zagotavljal potrebno pomoč pri vsakdanjih opravilih, tistim, ki jo potrebujejo, a je ne prejemajo. Zanimivo je, da vprašani računajo na pomoč otrok in vnukov, ne pa drugih sorodnikov ali partnerjevo pomoč. Tisti, ki tovrstne socialne mreže nimajo, pa pričakujejo pomoč službe za pomoč na domu.

3.2. Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih

Tabela 5: Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih

Opravilo	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%
Postiljanje	29	7	0	0	1	0,2
Nakupovanje	70	16,9	1	0,2	2	0,5
Pripravljanje hrane	48	11,7	0	0	0	0
Pomivanje posode	37	9	0	0	2	0,5
Pospravljanje stanovanja	67	16,3	7	1,7	7	1,7
Pranje perila	52	12,7	0	0	1	0,2
Likanje	60	14,6	0	0	4	1

Vprašani prejemajo več pomoči pri gospodinjskih opravilih kot pri opravljanju vsakodnevnih življenjskih opravil, vezanih na skrb za sebe. Največ pomoči prejemajo pri nakupovanju (17 %) in pri pospravljanju stanovanja (16,3 %), vendar bi pri pospravljanju stanovanja tudi 1,7 % vprašanih še potrebovalo pomoč, saj je sedaj ne prejemajo v zadostni meri. Prav tako v zadostni meri 12,7 % vprašanih prejema pomoč pri pranju in 14,6 % pri likanju perila. Zanimivo je tudi, da vsi, ki prejemajo pomoč pri pripravljanju hrane (12 %), prejemajo to pomoč v zadostni meri.

Pomoči pri pripravljanju hrane ne potrebuje 88,3 % vprašanih. Tisti, ki pomoč pri pripravljanju hrane potrebujejo, navajajo v 11,7 %, da je pomoč zadostna, da ne potrebujejo še dodatne pomoči.

Tabela 6: Potrebe po pogostosti pomoči pri gospodinjskih opravilih

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Postiljanje postelje	0	0	0	0	1	0,2	0	0
Nakupovanje hrane	0	0	0	0	4	1	1	0,2
Pripravljanje hrane	0	0	1	0,2	0	0	0	0
Pomivanje posode	2	0,5	3	0,7	0	0	0	0
Pospravljanje stanovanja	0	0	5	1,2	6	1,5	2	0,5
Pranje perila	1	0,2	0	0	0	0	0	0
Likanje	2	0,5	2	0,5	2	0,5	0	0

Glede na to, da smo dobili malo odgovorov o nezadostni in pomanjkljivi pomoči pri gospodinjskih opravilih, tudi nimamo veliko odgovorov o tem, kako pogosto bi tovrstno pomoč ljudje potrebovali. Omembe vreden je podatek, da bi nekajkrat na mesec potrebovali pomoč pri pospravljanju stanovanja 6 oseb (1,5 % vprašanih), 4 (1 % vprašanih) pa pri nakupovanju hrane. Za njih je vsekakor pomembno organizirati tovrstno pomoč, saj pomembno vpliva na podaljševanje samostojnega življenja v domačem okolju.

Dva vprašana bi pomoč pri likanju potrebovala vsak dan, dva nekajkrat na teden in dva nekajkrat na mesec. Očitno je tudi tukaj prišlo do napačnega razumevanja vprašanja, saj ni jasno, zakaj bi potrebovali več pomoči pri likanju perila, kot pri pranju perila.

Tabela 7: Osebe, ki bi lahko pomagale pri opravljanju gospodinjskih opravil

Opravilo	Otroci/ vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosedi	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Postiljanje postelje	0	0	0	0	0	0	0		1	0,2	0	0	0	0
Nakupovanje hrane	1	0,2	0	0	0	0	1	0,2	1	0,2	0	0	1	0,2
Pripravljanje hrane	1	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pomivanje posode	2	0,5	1	0,2	0	0	0	0	2	0,5	0	0	0	0
Pospravljanje stanovanja	3	0,7	1	0,2	1	0,2	0	0	2	0,5	0	0	4	1
Pranje perila	2	0,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Likanje	1	0,2	0	0	0	0	0	0	1	0,2	0	0	4	1

Zanimiva je razporeditev odgovorov o tem, kdo bi lahko zagotavljal pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil. Tako so pomoč pri nakupovanju hrane vprašani razdelili med največ možnih odgovorov, kar je nekoliko pričakovan odgovor, saj nakupovanje hrane ni tako intimno opravilo kot je skrb za telesno higieno ali gospodinjska opravila. Vprašani menijo, da bi pomoč pri nakupovanju hrane lahko zagotavljali sorodniki, sosedje, zaposleni v službi za pomoč na domu, kakor tudi kakšna druga oseba.
Večinoma pa pri vseh gospodinjskih opravilih pričakujejo pomoč otrok ali vnukov, kar je sicer pričakovan odgovor, saj večina podobnih raziskav prikazuje enak vzorec. Otroci (večinoma hčerke) so tisti, ki tudi dejansko zagotavljajo največ gospodinjske pomoči svojim staršem v tretjem življenjskem obdobju.

Pri pomivanju posode, tisti, ki pomoči ne prejemajo, a jo potrebujejo, pričakujejo pomoč otrok in vnukov (2 odgovora), partnerja (en odgovor) in zaposlenih v službi pomoči na domu (dva odgovora).

Pri likanju perila 1,4 % vprašanih meni, da bi lahko pomagali otroci ali vnuki, da bi jo lahko zagotavljala služba za pomoč na domu in drugi, verjetno tisti, ki bi se specializirano ukvarjali s tovrstno pomočjo.

3.3. Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Tabela 8: Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%
Obisk zdravnika	72	17,4	3	0,7	2	0,5
Urejanje zadev na banki, pošti	74	17,9	1	0,2	1	0,2
Obiskovanje prijateljev znancev	39	9,5	1	0,2	2	0,5

Pomoči pri obiskovanju zdravnika ne potrebuje 81,4 % vprašanih, 18 % (75 odgovorov) vprašanih pa pomoč že prejema. Večina slednjih je s to pomočjo zadovoljnih, trije vprašani pa potrebujejo več tovrstne pomoči. Podoben delež (81, 6 %) vprašanih samostojno ureja zadeve na banki ali pošti in pri tem opravilu pomoč že prejema, med njimi le en ni zadovoljen s količino prejete pomoči. En vprašani pa pomoči ne prejema, a bi jo potreboval. Naši sogovorniki večinoma (90 %) ne potrebujejo pomoči pri obiskovanju prijateljev in znancev. Pomoč pri tem prejema v zadostni meri 9,5 % vprašanih. Trije vprašani potrebujejo dodatno pomoč, le en sogovornik je ne prejema v zadostni meri, dva pa je sploh ne prejemata bi pa jo potrebovala.

Tudi pri zadovoljevanju potreb izven doma je pomembno spoznanje, da nekateri vprašani (sicer v zelo majhnem deležu) potrebujejo pomoč.

Tabela 9: Potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Obisk zdravnika	0	0	2	0,5	2	0,5	2	0,5
Urejanje zadev na pošti, banki	1	0,2	0	0	1	0,2	1	0,2
Obiskovanje prijateljev, znancev	0	0	0	0	2	0,5	1	0,2

Med tistimi, ki potrebujejo pomoč pri zadovoljevanju potreb izven doma šest vprašanih ali 1,5 % anketirancev meni, da bi pomoč pri obisku zdravnika potrebovali v različnih časovnih obdobjih, tako nekajkrat na teden, kot nekajkrat na mesec in leto. Odvisno od zdravstvenega stanja in drugih okoliščin, zaradi katerih sami ne morejo obiskati zdravnika. Očitno je, da tovrstno pomoč vprašani potrebujejo glede na trenutne potrebe, a ne več kot nekajkrat na mesec ali leto.

Tabela 10: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Otroci/ vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosedi	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Obisk zdravnika	3	0,7	0	0	1	0,2	0	0	0	0	0	0	2	0,5
Urejanje zadev na pošti, banki	1	0,2	0	0	0	0	0	0	1	0,2	0	0	0	0
Obiskovanje prijateljev, znancev	2	0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,2

Glede na to, da malo vprašanih potrebuje pomoč pri zadovoljevanju potreb izven doma, je pomembno vedeti, kdo bi jim to pomoč lahko zagotavljal. Tudi pri tej potrebi se izkaže, da največ pomoči pričakujejo od otrok. Pri obiskovanju zdravnika bi lahko pomagali otroci, vnuki, drug sorodnik, a ne partner in drugi, ki pa ne sodijo v kategorijo sosedov ali formalnih izvajalcev pomoči. Pri urejanju zadev na pošti računajo na pomoč otrok, vnukov, kakor tudi oseb iz službe za pomoč na domu. Pri obiskovanju prijateljev in znancev pa na otroke, vnuke in druge osebe. Zanimivo je, da pri tej potrebi ne pričakujejo pomoči partnerja, sosedov in Rdečega Križa.

Graf 10: Potrebe po pravnem svetovanju

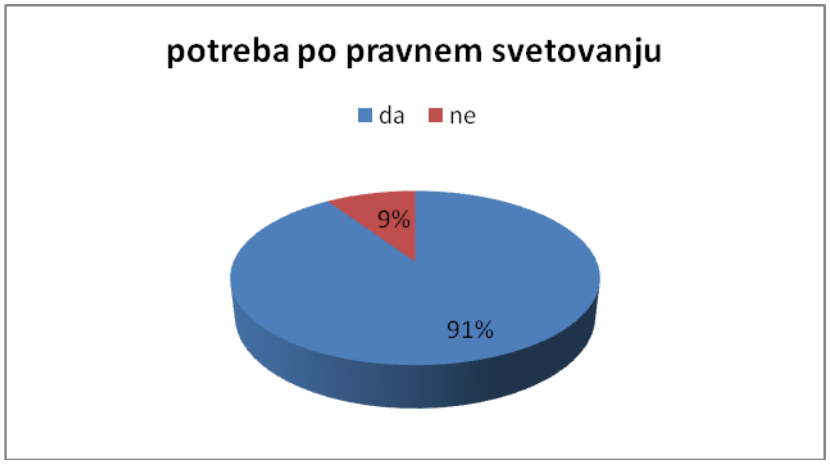

Velika večina starejših nima potrebe po pravnem svetovanju, vendar je 9% tistih, ki to potrebo navedejo. Odstotek se zdi majhen, vendar je pomemben.

3.4. Plačilo za pomoč

Naslednji sklop vprašanj se nanaša na plačilo za storitve na domu. Večina anketirank in anketirancev, kar 86,2 odstotka, ne najema teh storitev, ostali pa jih. Spraševali smo po mesečnem znesku, ki ga plačajo za storitve na domu. Odstotki so dokaj enakomerno porazdeljeni za vsote do 150 EUR na mesec in sicer jih 13,7% plača do 10 EUR na mesec, 13,8% do 20 EUR na mesec, isti odstotek do 30, do 50 in do 60 EUR na mesec. 10% jih porabi do 150 EUR na mesec, 10,3% do 250 EUR na mesec in 3,4% do 300 EUR na mesec.

Glede vseh stroškov na mesec za vse oblike pomoči, ki jih prejemajo, je 9,1% anketirancev navedlo, da prejemajo brezplačno pomoč, 7,3% pa porabi od 30 do 100 EUR na mesec, 1,3% pa od 100 do 200 EUR na mesec.

Večina tudi ni pripravljena plačevati za storitve v bodočnosti, 18,1% anketirancev pa bi se za to odločila. Večina je pripravljena plačati za storitve do 50 ali 100 EUR na mesec, le redki pa več od te vsote.

3.5 Zmožnost pokrivanja življenjskih stroškov

Naslednji sklop vprašanj se nanaša na zmožnost pokrivanja življenjskih stroškov. 82,8% nima s tem težav, 10,9% anketirancev ima občasne težave in 6,1% pravi, da jim pogosto zmanjka financ za pokrivanje osnovnih življenjskih stroškov. Nekaj več kot polovici (53,4%) od teh, ki jim občasno ali redno zmanjkuje sredstev za pokrivanje osnovnih stroškov, priskočijo na pomoč otroci, ostalim pa ne. Večinoma pomagajo v hrani ali drugi materialni obliki, nudijo pomoč, potem dajo denar ali pa pomagajo z več oblikami pomoči hkrati. Petina vnukov pomaga babicam in dedkom. Najpogosteje pomagajo tako, da nudijo brezplačno pomoč. Partnerja si pomagata med sabo in sicer z več vrstami pomoči. Drugi sorodniki vstopajo v pomoč redkeje, takih je 10,1%. Večina v nefinančni obliki z več vrstami pomoči. Podobno je tudi s sosedi, 8,7% jih nudi večinoma brezplačno pomoč. Med znanci je takšnih 5,8%. Isti odstotek anketirancev dobiva denarno pomoč iz centra za socialno delo.

Nihče ni navedel, da bi jim CSD pomagal tudi z drugimi oblikami pomoči. 1,4% koristi storitve službe za pomoč na domu, ki jim pomaga z brezplačnimi storitvami. Nobenemu od anketiranih ne pomaga Rdeči križ, 1 anketirancu nudi pomoč Karitas in sicer v hrani. Zdravstvene službe so pomagale 8,7% in sicer z nefinančnimi oblikami pomoči, torej s storitvami, ki so bile brezplačne. 1 anketirancu je pomagalo z nefinančnimi oblikami pomoči društvo upokojencev.

Graf 11: Potrebe po programih v MOL

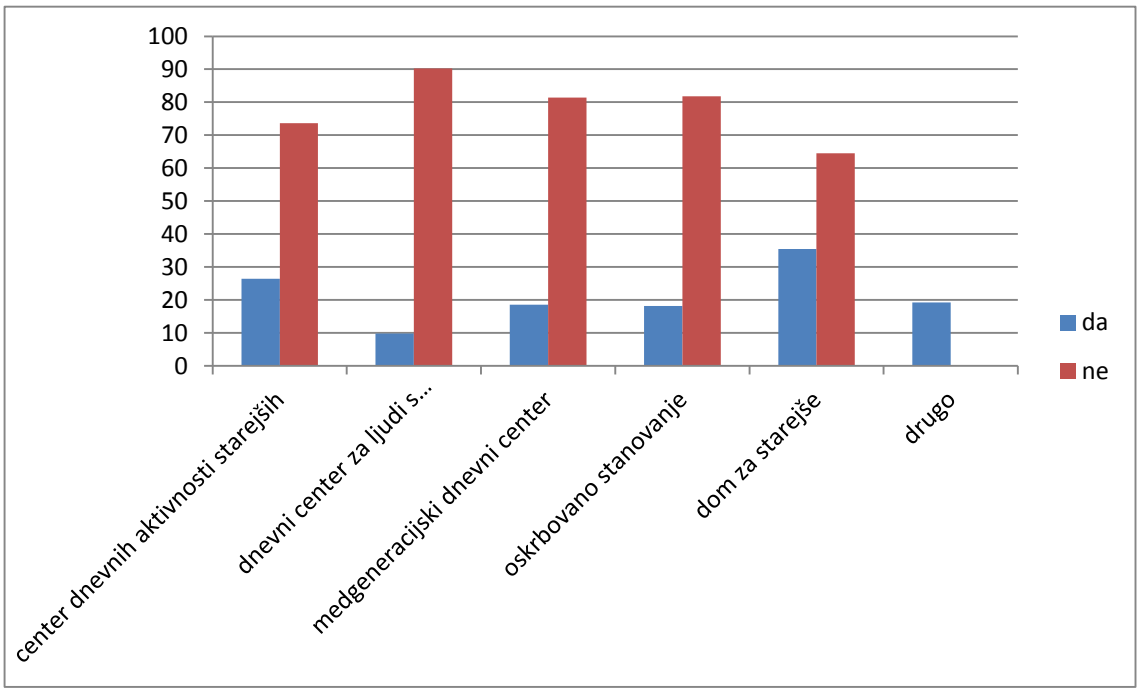

Pod drugo so anketiranci navajali nekaj sklopov storitev. Izstopajo potrebe v zvezi z javnim potniškim prometom (bližina postajališča mestnega avtobusa, dodatne proge, brezplačni avtobusi) potem bolje urejen promet, dodatne kolesarske steze, urejena kanalizacija, dvigala v starih blokih. Sledi velika potreba po več bankomatih in več manjših trgovin v naseljih, več brezplačnih programov pomoči za starejše ali pa cenovno ugodna oskrbovana stanovanja ali domovi za starejše, ki bi bili bolj apartmajskega tipa. Želijo si tudi več druženja, brezplačne tečaje interneta, bližino kina, pevski zbor in podobno. Izražene so bile tudi potrebe po več druženja za ljudi ki so ovirani, kot je parkinsonova bolezen, slepota ali fizična oviranost.

4. ZDRAVJE IN OSEBNO POČUTJE

4.1. Pogostost obiskovanja zdravnika, patronažne sestre in socialne delavke

Tabela 11: Potrebe po pogostosti obiskovanja zdravnika, patronažne delavke in socialne delavke

Pogostost	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%	Enkrat na leto ali redkeje	%	Nikoli, ker ne potrebujem te storitve	%	Nikoli, a bi to storitev potreboval	%	Skupaj	%
Obiskovanje zdravnika	0	0	8	1,9	78	18,9	252	61,2	74	18	Ni odgovora	0	Ni odgovora		412	100
Obiskovanje patronažne sestre	0	0	5	1,2	10	2,4	10	2,4	8	1,9	361	95,2	20	4,8	414	100
Obiskovanje socialne delavke	0	0	1	0,2	0	0	4	1	2	0,5	394	96,6	14	3,4	411	100

O dobrem zdravstvenem stanju vprašanih priča tudi dejstvo, da kar 61 % vprašanih obiskuje zdravnika le nekajkrat na leto. Enak je delež (18 %) tistih, ki zdravnika obiskujejo nekajkrat na mesec in tistih, ki ga obiščejo enkrat ne leto ali manj. Le osem vprašanih obišče zdravnika zelo pogosto, to je nekajkrat na teden. V primerjavi z obiskovanjem patronažne sestre ali socialne delavke je obiskovanje zdravnika očitno bolj pogosto, saj nekajkrat na leto obišče patronažno sestro ali socialnega delavca manj kot 2,5 % vprašanih. Zanimivo je, da kar 96 % vprašanih meni, da ne potrebujejo pomoči socialne delavke ali patronažne sestre. Vprašanih sploh nismo spraševali ali ne potrebujejo pomoči zdravnika, ker smo predvidevali, da njegovo pomoč vsi potrebujejo. Bilo pa bi zanimivo primerjati tudi ta odgovor z ostalima dvema, saj ob pripravi vprašalnika nismo pričakovali, da bomo v raziskavo zajeli tako velik odstotek

samostojnih starih ljudi, ki ne potrebujejo pomoči pri vsakodnevnih opravilih, gospodinjskih opravilih, zadovoljevanju potreb izven doma in zdravstveni negi.

Obiska patronažne sestre večina (87 %) ne potrebuje. 5 % vprašanih ni deležnih obiska patronažne sestre, čeprav menijo, da bi ga potrebovali. Nekoliko večji delež (7 %) vprašanih pa ima izkušnje s patronažno sestro in obiski nekajkrat na teden, mesec ali še redkeje.

Zelo visok delež vprašanih (95 %) meni, da ne potrebuje obiska socialnih delavcev. Nekateri (3,4 % vprašanih) menijo, da bi potrebovali pomoč socialnih delavcev, a je sedaj ne dobijo. Manj kot 2 % vprašanih pa ima izkušnje s socialnimi delavci. Obiskujejo jih tedensko ali nekajkrat na leto.

4.2. Pogostost potrebe po zdravstveni negi

Tabela 12: Pogostost potrebe po zdravstveni negi

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Seštevek odstotkov
Veljavni podatki	Ne potrebujem pomoči	240	57,0	57,7	57,7
	Vsak dan	3	0,7	0,7	58,4
	Nekajkrat na teden	11	2,6	2,6	61,1
	Nekajkrat na mesec	25	5,9	6,0	67,1
	Nekajkrat na leto	107	25,4	25,7	92,8
	Enkrat na leto ali redkeje	30	7,1	7,2	100,0
	Skupaj	416	98,8	100,0	
Manjkajoči podatki	Ni odgovora	5	1,2		
Skupaj		421	100,0		

Nekaj več kot polovica vprašanih (58 %) ne potrebuje zdravstvene nege. Ta podatek je pomemben za razumevanje odgovorov, ki smo jih pridobili v prejšnjih rubrikah, saj priča o tem, da smo intervjuvali precej zdrave in samostojne starejše občane in občanke Mestne občine Ljubljana. Da pa je vprašanje potrebe po zdravstveni negi in pomoči še kako odvisno od zdravstvenega stanja vprašanih, priča odgovor, da kar 26 % ali 107 vprašanih potrebuje tovrstno pomoč nekajkrat na leto, 7,2 % ali 30 vprašanih enkrat na leto ali redkeje, 6 % ali 25 vprašanih nekajkrat na mesec, 2,6 % ali 11 vprašanih pa nekajkrat na teden. Trije anketiranci potrebujejo zdravstveno nego vsak dan.

4.3. Uživanje zdravil

Tabela 13: Količina zaužitih zdravil

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Seštevek odstotkov
Veljavni podatki	Nič	59	14,0	14,1	14,1
	Ena	66	15,7	15,8	30,0
	Dva	59	14,0	14,1	44,1
	Tri	59	14,0	14,1	58,3
	Štiri	54	12,8	12,9	71,2
	pet ali več	120	28,5	28,8	100,0
	Skupaj	417	99,0	100,0	
Manjkajoči podatki	ni odgovora	4	1,0		
Skupaj		421	100,0		

Uporaba zdravil pri starih ljudeh je splošno znano velika. Zanimivo je, da večina naših sogovornikov ne potrebuje veliko zdravstvene pomoči, zdravnika obiskujejo nekajkrat na leto, vendar kar 29 % vprašanih uživa pet ali več zdravil dnevno. Delež sogovornikov, ki jemlje od nič do štiri zdravila je za polovico manjši in zanimivo medsebojno primerljiv, saj se giblje se okoli 14 %.

Tabela 14: Neredno uživanje zdravil

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Seštevek odstotkov
Veljavni podatki	Nikoli	254	60,3	70,6	70,6
	Včasih	101	24,0	28,1	98,6
	Redko	5	1,2	1,4	100,0
	Skupaj	360	85,5	100,0	
Manjkajoči podatki	Ni odgovora	61	14,5		
	Skupaj	61	14,5		
421		100,0			

Pri jemanju zdravil so sogovorniki zelo vestni, saj jih kar 71 % nikoli ne pozabi vzeti zdravil, 28 % le včasih na to pozabi in le 1,4 % redko.

5. DRUŽENJE IN PROSTI ČAS

V sklopu teme Druženje in prosti čas, smo raziskovali, katere so tiste **dejavnosti, ki se jih starejši ljudje v MOL udeležujejo v večji meri** in katere bi si v prihodnosti še želeli obiskovati.

Tabela 15. Pogostost opravljanja dejavnosti

dejavnost	nikoli	%	enkrat letno ali redkeje	%	nekajkrat letno	%	nekajkrat mesečno	%	dnevno ali tedensko	%	skupaj	%
izobraževanje, pridobivanje novih znanj	303	74,1	19	4,6	22	5,4	13	3,2	52	12,7	409	100
opravljanje honorarnih del	380	92,0	13	3,1	4	1,0	6	1,5	10	2,4	413	100
pogostost druženja z drugimi ljudmi	15	3,6	14	3,4	34	8,2	88	21,3	262	63,4	413	100
obiskovanje športnih prireditev	333	80,8	17	4,1	43	10,4	14	3,4	5	1,2	412	100
aktivno ukvarjanje s športom	240	58,1	12	2,9	18	4,4	19	4,6	124	30	413	100
obiskovanje kulturnih prireditev	181	43,7	51	12,3	105	25,4	66	15,9	11	2,7	414	100
aktivno sodelovanje v kulturnih dejavnostih	367	88,6	17	4,1	15	3,6	5	1,2	10	2,4	414	100
udeleževanje izletov	133	32,2	51	12,3	153	37,0	56	13,6	20	4,8	413	100
branje časopisov, knjig	18	4,3	3	0,7	2	0,5	17	4,1	374	90,3	414	100
poslušanje radia	34	8,2	5	1,2	6	1,4	17	4,1	352	85,0	414	100
gledanje televizije	4	1,0	2	0,5	0	0	8	1,9	401	96,6	415	100
brskanje po internetu	301	72,2	5	1,2	7	1,7	21	5,1	80	19,3	414	100

Graf 12: Pogostost opravljanja dejavnosti

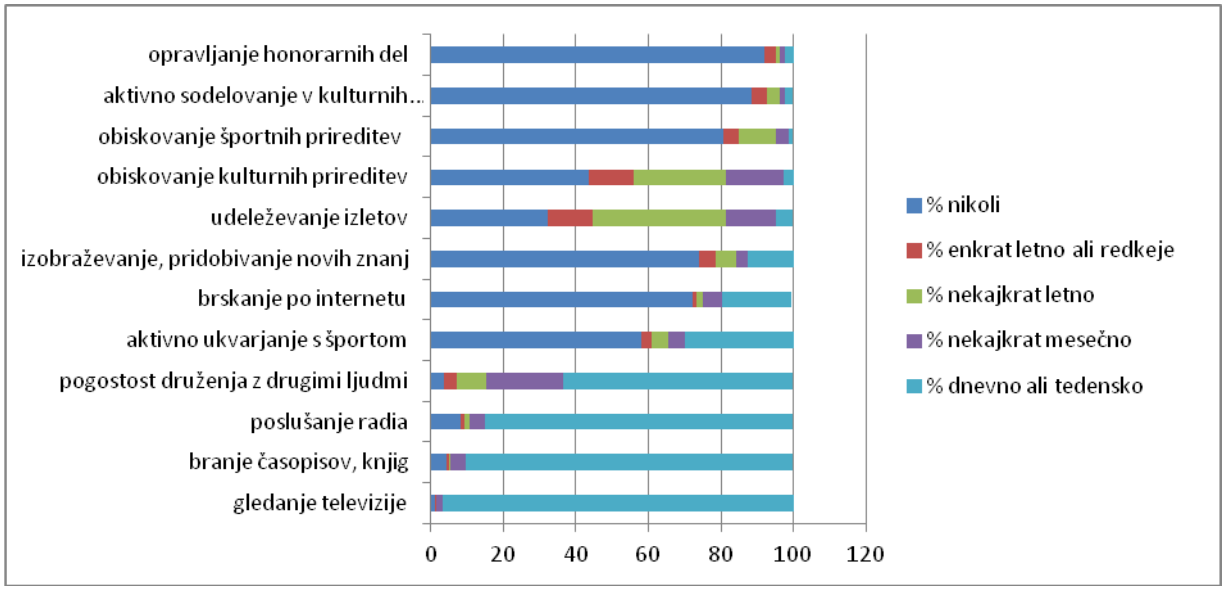

Iz tabele in grafa lahko razberemo, da so najpogostejše dejavnosti, ki jih opravlja velika večina vprašanih, gledanje televizije, branje časopisov, poslušanje radia. Skoraj dve tretjini se jih dnevno ali tedensko druži z drugimi ljudmi. Nekoliko manj (med 30 do 10 %) se jih dnevno ali tedensko ukvarja s športom, brska po internetu ali se izobražuje in pridobiva nova znanja. Nekajkrat letno ali pogosteje se jih polovica udeležuje izletov ali obiskuje kulturne prireditve. Manj pogosto pa je obiskovanje športnih prireditev, aktivno sodelovanje v kulturnih dejavnostih in opravljanje honorarnih del.

Opazimo lahko, da se starejši ljudje v večji meri ukvarjajo z dejavnostmi, ki od njih ne zahtevajo velike fizične aktivnosti in tudi ne odhoda iz domačega okolja (gledanje televizije, branje, poslušanje radia). Izjema pri teh dejavnostih (ki jih lahko izvajajo v domačem okolju), je brskanje po internetu, kar dnevno ali tedensko počne le okrog petina vprašanih. Ker gre v tem primeru za uporabo novejših tehnologij, rezultat ni presenetljiv, saj veliko starejših oseb ne uporablja računalnika in posledično interneta, saj se s temi orodji v obdobju delovne aktivnosti večinoma še niso srečevali in so se mnogi uporabe naučili šele v kasnejših letih.

Veliko ostalih dejavnosti, po katerih smo spraševali, od ljudi zahteva večjo aktivnost in večji finančni vložek. Čeprav po razlogih, zakaj se starejše osebe ne udeležujejo določenih aktivnosti, nismo spraševali, je bilo iz razgovorov, o katerih so poročali študentje, ki so zbirali podatke, razbrati, da si starejše osebe določenih aktivnosti ne morejo privoščiti zaradi omejenih finančnih sredstev, s katerimi razpolagajo.

Glede želja po opravljanju dejavnosti v prihodnje pa smo dobili podatke, ki jih prikazujemo v spodnji tabeli in grafu.

Tabela 16: Želje po opravljanju dejavnosti v prihodnje

dejavnost	da	% da	ne	% ne	skupaj
izobraževanje, pridobivanje novih znanj	143	35,8	275	64,3	400
opravljanje honorarnih del	57	14,3	343	85,8	400
pogostost druženja z drugimi ljudmi	360	93	27	7	387
obiskovanje športnih prireditev	99	24,9	299	75,1	398
aktivno ukvarjanje s športom	185	46,7	211	53,3	396
obiskovanje kulturnih prireditev	248	62,9	146	37,1	394
aktivno sodelovanje v kulturnih dejavnostih	67	16,8	331	83,2	398
udeleževanje izletov	294	75,4	96	24,6	390
branje časopisov, knjig	370	95,6	17	4,4	387
poslušanje radia	353	90,7	36	9,3	389
gledanje televizije	382	98,7	5	1,3	387
brskanje po internetu	170	42,7	228	57,3	398

Graf 13: Želje po opravljanju dejavnosti v prihodnje

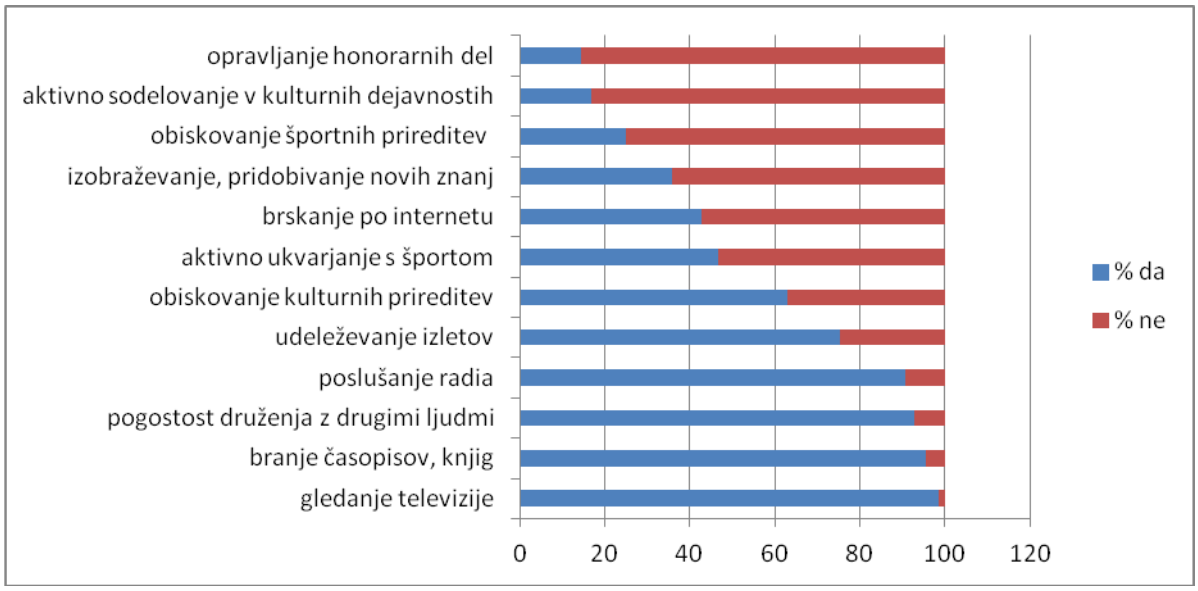

Preko 70 % starejših ljudi si tudi v prihodnje želi opravljati dejavnosti, ki jih že zdaj opravljajo pogosteje (gledanje televizije, branje časopisov, poslušanje radia, druženje z drugimi ljudmi, izleti). Veliko večji delež, kot jih to počne že zdaj, jih želi obiskovati kulturne

prireditve, brskati po internetu, se izobraževati. Zato so to pomembne dejavnosti, ki bi jih bilo potrebno ponuditi ljudem in ob tem upoštevati, da bi bile finančno dostopne.

Primerjave med podatki so pokazale, da se tiste osebe, ki se že zdaj pogosteje izobražujejo, želijo v večjem deležu dodatno izobraževati še v prihodnosti (hi-kvadrat 209, 34; p = 0,000).

Graf 14: Primerjava med pogostostjo udeležbe dodatnega izobraževanja in željami po izobraževanju v prihodnje

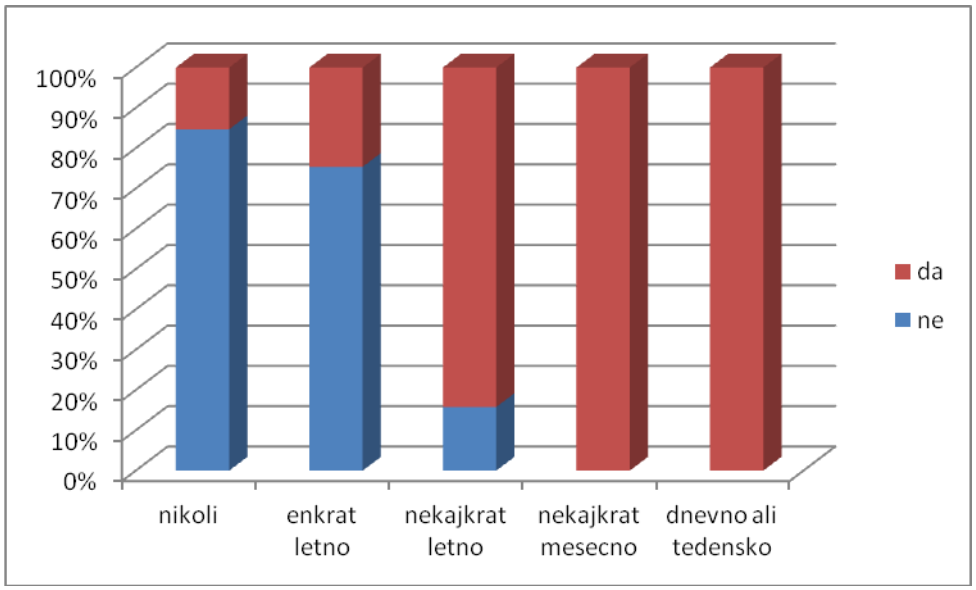

Podobno je s primerjavo med naslednjimi dejavnostmi in željami po opravljanju teh dejavnosti (pogosteje kot ljudje opravljajo dejavnost, v večjem deležu si je želijo opravljati še naprej):

- opravljanje honorarnih del in želja po opravljanju le-teh v prihodnosti (hi-kvadrat 184,23; p = 0,000);
- obiskovanje športnih prireditev in želja po obiskovanju v prihodnje (hi-kvadrat 209,74; p = 0,000);
- obiskovanje kulturnih prireditev in želja po obiskovanju v prihodnje (hi-kvadrat 226,50; p = 0,000);
- branje časopisov ali knjig in želja po teh aktivnostih v prihodnje (hi-kvadrat 161,77; p = 0,000);
- poslušanje radia in želja po poslušanju v prihodnje (hi kvadrat 317,91; p = 0,000);
- gledanje televizije in želja po gledanju televizije v prihodnje (hi-kvadrat 75,27; p = 0,000);
- brskanje po internetu in želja po tej aktivnosti v prihodnje (hi-kvadrat 186,34; p = 0,000).

Pri tem je pri zadnji dejavnosti (brskanje po internetu) razbrati, da je kar velik delež ljudi, ki teh dejavnosti zdaj ne izvaja, navedel, da bi to želel delati v prihodnje. Gre za malce več kot petino (65) vseh oseb, ki do zdaj niso nikoli brskali po internetu (298).

Glede druženja z drugimi ljudmi pa si velika večina tistih, ki se z drugimi ljudmi družijo najmanj enkrat letno ali pogosteje, želi druženja tudi v prihodnje. Izjema so tisti, ki se z drugimi ljudmi nikoli ne družijo; ti si večinoma tudi v prihodnje ne želijo druženj z drugimi ljudmi. Povezava med spremenljivkama je statistično značilna (hi-kvadrat 193, 35; p = 0,000).

Graf 15: Primerjava med pogostostjo druženja z drugimi ljudmi in željo po druženju v prihodnje

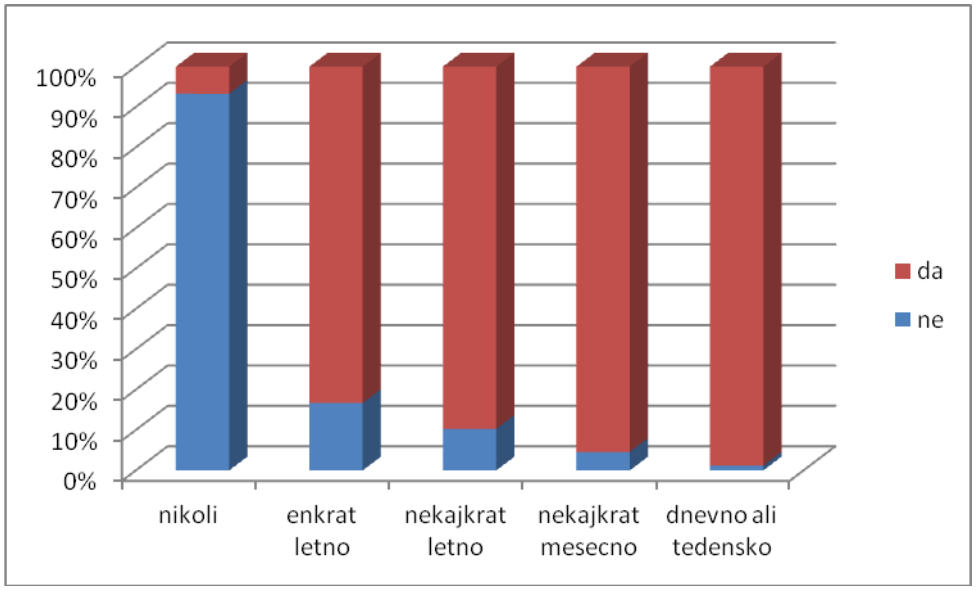

Podobno je z aktivnim ukvarjanjem s športom in z željo po ukvarjanju s športom še naprej (hi-kvadrat = 290,10; p = 0,000), z aktivnim sodelovanjem v kulturnih dejavnostih in z željo po ukvarjanju s tem v prihodnosti (hi-kvadrat = 154,86; p = 0,000), z udeleževanjem izletov in željo po udeležbi v prihodnosti (hi-kvadrat = 211,37; p = 0,000).

Pogostost opravljanja nekaterih dejavnosti se povezuje z izobrazbo. Tako je v veliki meri z izobrazbo povezana pogostost obiskovanja izobraževanj, pridobivanja novih znanj in spretnosti (hi-kvadrat = 77,86; p = 0,000). Bolj izobraženi se pogosteje udeležujejo teh aktivnosti, kar kaže tudi spodnji graf.

Graf 16: Povezava med izobrazbo in pogostostjo obiskovanja izobraževanj, pridobivanja novih znanj in spretnosti

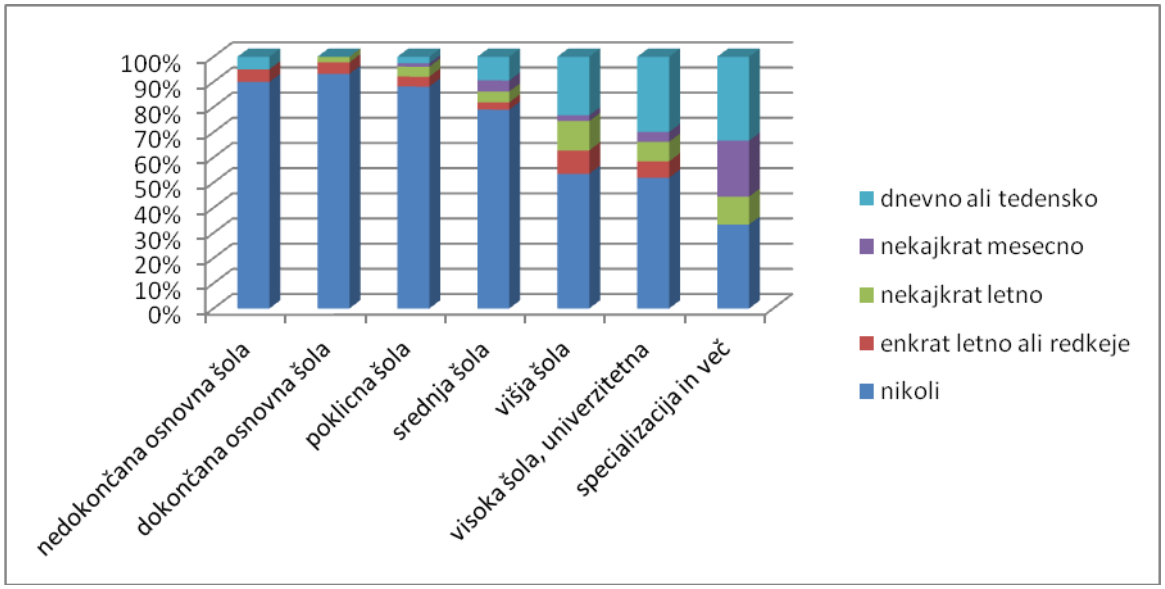

Nekoliko pogosteje se aktivno ukvarjajo s športom bolj izobraženi (likelihood ratio = 37,95; p = 0,035); bolj izobraženi tudi pogosteje obiskujejo kulturne prireditve (hi-kvadrat = 103,38; p = 0,000); se pogosteje udeležujejo izletov (hi-kvadrat = 76,3; p = 0,000) in pogosteje brskajo po internetu (hi-kvadrat = 69,93; p = 0,000).

Prosti čas ljudje namenjajo tudi **druženju s pomembnimi drugimi**. Spodnja tabela prikazuje, da se starejši ljudje najpogosteje družijo s partnerji, otroki, vnuki, sosedi in prijatelji. Kar precejšen delež (malo nad 40 %) jih partnerja nima, prav tako jih skoraj dve tretjini nima oseb, s katerimi bi se družili v organizacijah, v katere so vključeni, večinoma (okrog 96 %) jih nima več staršev; pogostost druženj s prijatelji ali sosedi je približno enaka; malce manj se družijo z drugimi sorodniki.

Tabela 17: Druženje s pomembnimi osebami

druženje s/z:	manj kot enkrat letno	manj kot enkrat letno (%)	vsaj enkrat letno	vsaj enkrat letno (%)	vsaj enkrat mesečno	vsaj enkrat mesečno (%)	vsaj enkrat tedensko	vsaj enkrat tedensko (%)	vsak dan	vsak dan (%)	ga nimam	ga nimam (%)	skupaj
partnerjem	0	0	0	0	3	0,7	3	0,7	237	57,1	172	41,4	415
očetom, materjo	0	0	1	0,2	5	1,2	6	1,5	5	1,2	393	95,8	410
bratom, sestro	21	5,1	87	21,2	111	27,0	60	14,6	27	6,6	105	25,5	411
otrokom	5	1,2	3	0,7	24	5,8	140	33,8	204	49,3	38	9,2	414
vnukom	7	1,7	12	2,9	47	11,5	147	35,9	132	32,2	65	15,9	410
drugim sorodnikom	38	9,6	139	35,0	95	23,9	35	8,8	12	3,0	78	19,6	397
sosedi	34	8,7	8	4,6	69	17,6	117	29,9	140	35,3	13	3,3	391
prijatelji	9	2,2	33	8,1	117	28,9	142	35,1	68	16,8	36	8,9	405
člani organizacij, v katere so vključeni	6	1,6	51	13,2	49	12,7	36	9,3	4	1,0	241	62,3	387
drugimi	2	1,1	7	3,8	7	3,8	4	2,2	3	1,6	161	87,5	184

Graf 17: Druženje s pomembnimi osebami

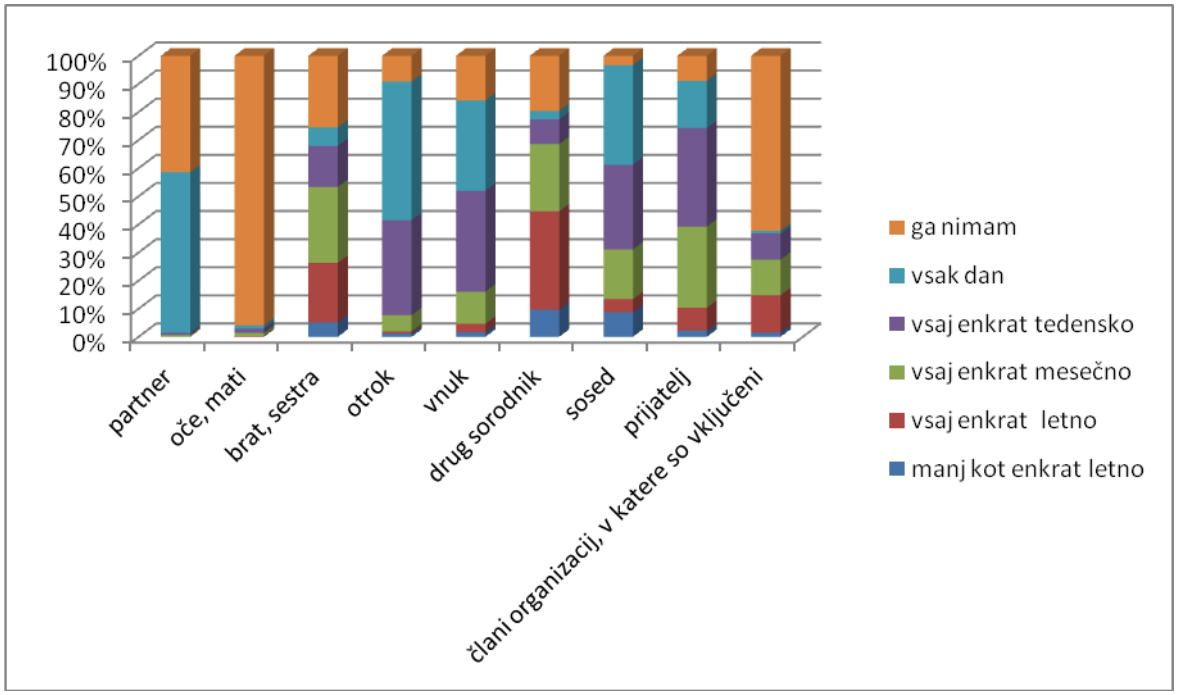

Ko smo pogostost druženja primerjali glede na spol, smo ugotovili, da se statistično značilne razlike pojavijo pri pogostosti druženja s partnerji (hi-kvadrat = 68,23; p = 0,000) in otroki (hi-kvadrat = 12,42; p = 0,03). Podatki kažejo, da ženske v večjem deležu kot moški nimajo

(več) partnerjev; pri otrocih pa se ravno tako pokaže, da je delež žensk, ki nimajo otrok, nekoliko večji kot delež moških, ki nimajo otrok.

Graf 18: Primerjava druženja s partnerjem glede na spol

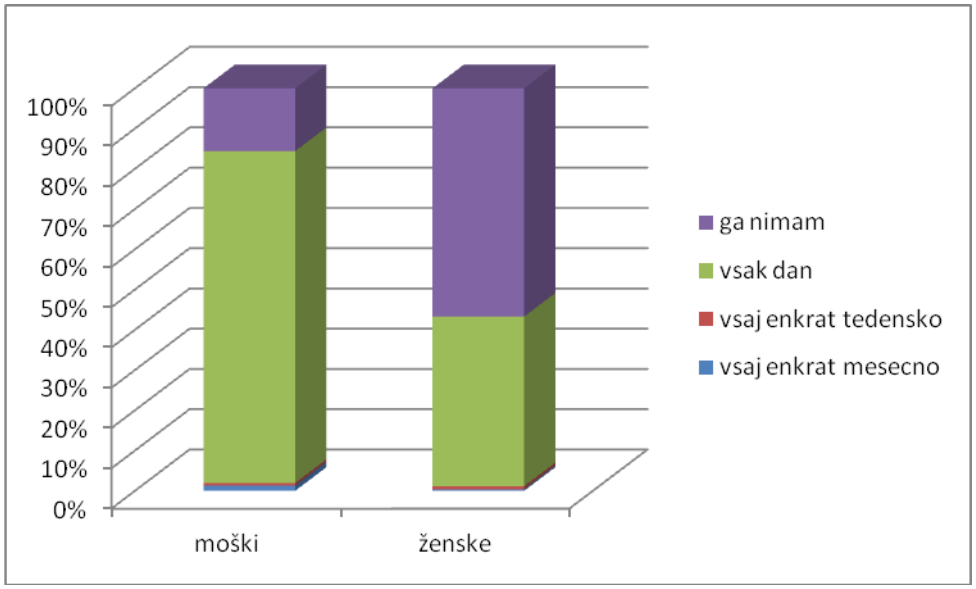

Graf 19: Primerjava druženja z otroki glede na spol

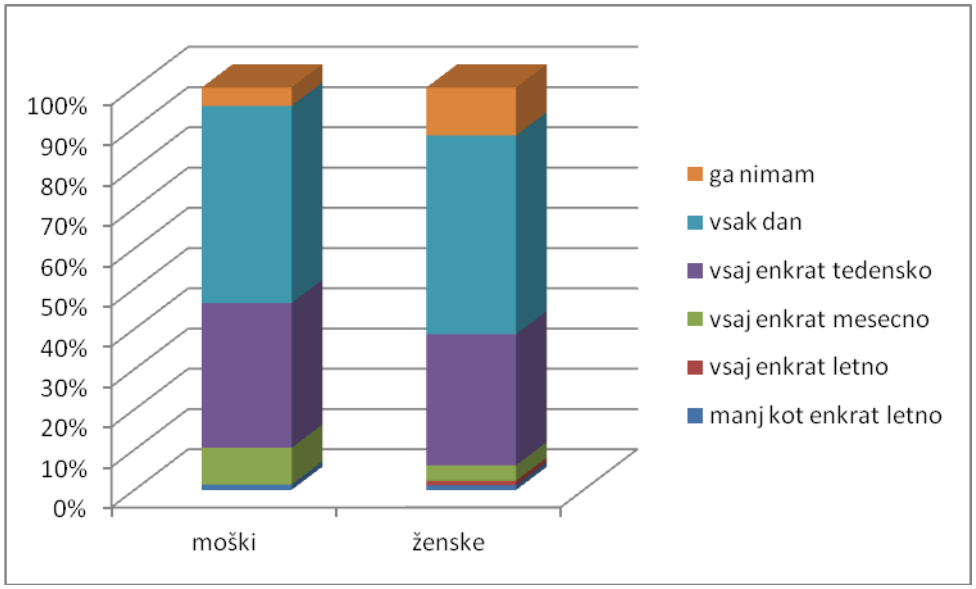

REZULTATI ZDUS

1. Osnovni podatki

Spolna struktura anketirank in anketirancev je skorajda identična kot pri podatkih FSD. Po izobrazbi v vprašalniku ZDUS ne sprašujejo.

Graf 20: Spol

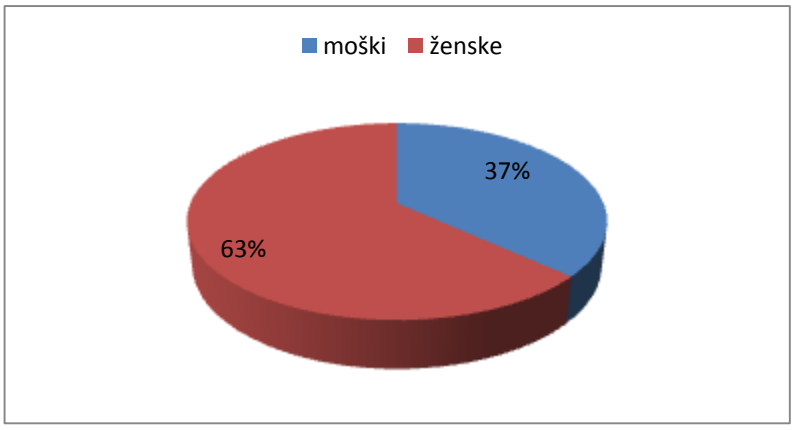

Anketiranci in anketiranke so rojeni v razponu od leta 1905 do 1948. Najpogosteje so rojeni v letih od 1932 do 1943, vendar ni bistvenih odstopanj v številu. Težko govorimo o starosti anketirancev, ker ne poznamo datuma rojstva.

2. Stanovanjske razmere

Graf 21: Gospodinjstvo

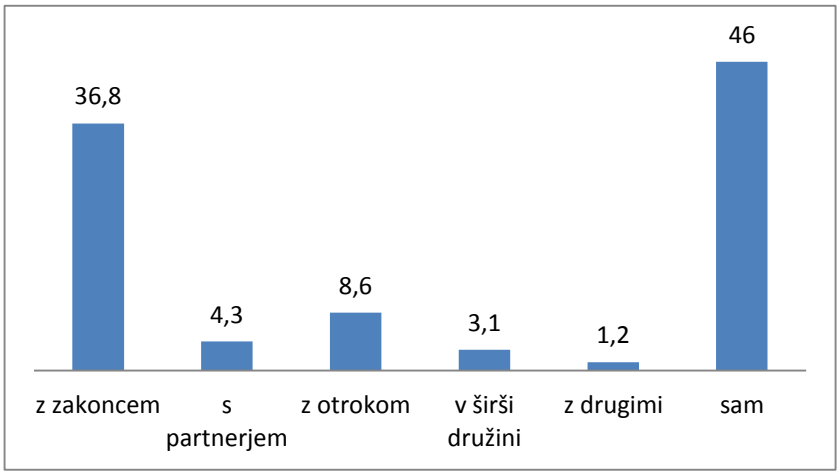

Najpogosteje živijo sami, sledi sobivanje z zakoncem, 8.6% jih živi z otroci. Podatek o samskih gospodinjstvih so bistveno razlikuje od podatka iz anket FSD, kjer je samih živelo 26, 6% starejših. Približno enak je odstotek tistih, ki živijo z zakoncem, veliko nižji pa odstotek tistih, ki živijo z drugimi ali v širši družini.

69,9% jih živi v stanovanju in 30,1% v hiši. Tudi ta podatek se razlikuje, več jih živi v stanovanju, kot v hiši. Vendar so v ZDUS v večji meri anketirali v blokovskih naseljih in bliže centru, vzorec FSD pa je v večji meri zajemal razpršena in obrobna naselja Ljubljane.

47,5% jih živi v lastnem stanovanju, 19,4% pa ima solastništvo s partnerko ali partnerjem. 14,4% živi v najemniškem stanovanju, ena oseba v najemniškem za profitno najemnino. Kar 12,5% jih živi v bivališču, katerega lastniki so svojci.

Graf 22: Lastništvo bivališča

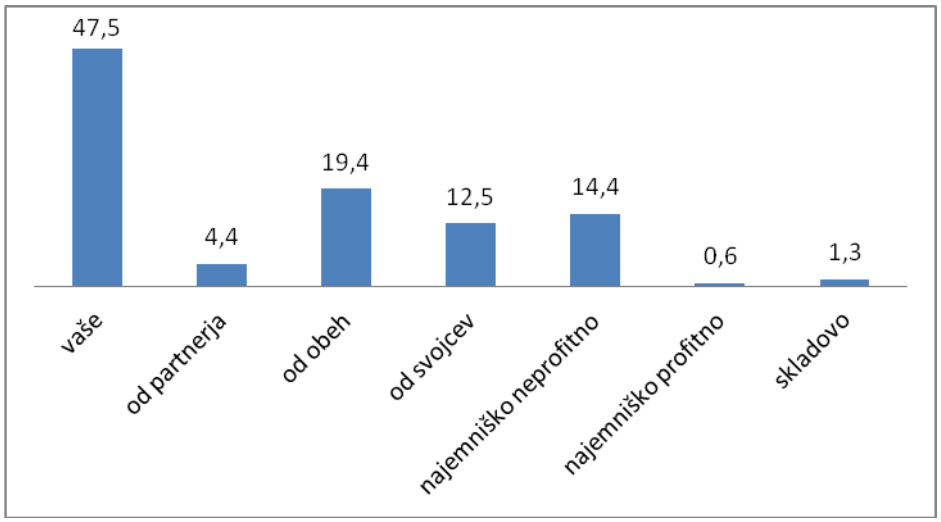

28,3% jih živi v 4. nadstropju in više, isti odstotek v 1. nadstropju in 25.8% v pritličju. V primerjavi z anketami FSD, jih več živi v najemnih stanovanjih, vendar je to posledica istega vzroka kot pri prejšnjem grafu.

45,2 jih ima dvigalo, 54,1 pa jih nima dvigala in pri 0,6 se dvigalo ustavi v vsakem drugem nadstropju.

Graf 23. Nadstropje bivanja

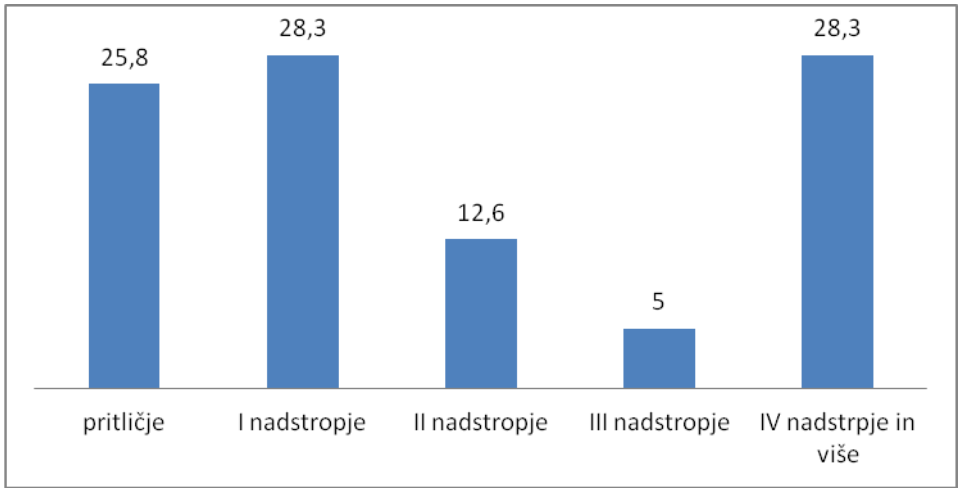

Vsi imajo tekočo vodo, tako toplo kot mrzlo, vsi imajo stranišče s tekočo vodo in vsi imajo kopalnico. Čeprav se podatek bistveno ne razlikuje od ankete FSD, je vendarle slednja zajela tudi določen odstotek tistih, ki nimajo tekoče vode ali stranišča s tekočo vodo. Nekaj ljudi tudi nima kopalnice. 91,9 ima centralno ogrevanje, 8,1 pa individualno.

Graf 24: Skrb za osnovne potrebe

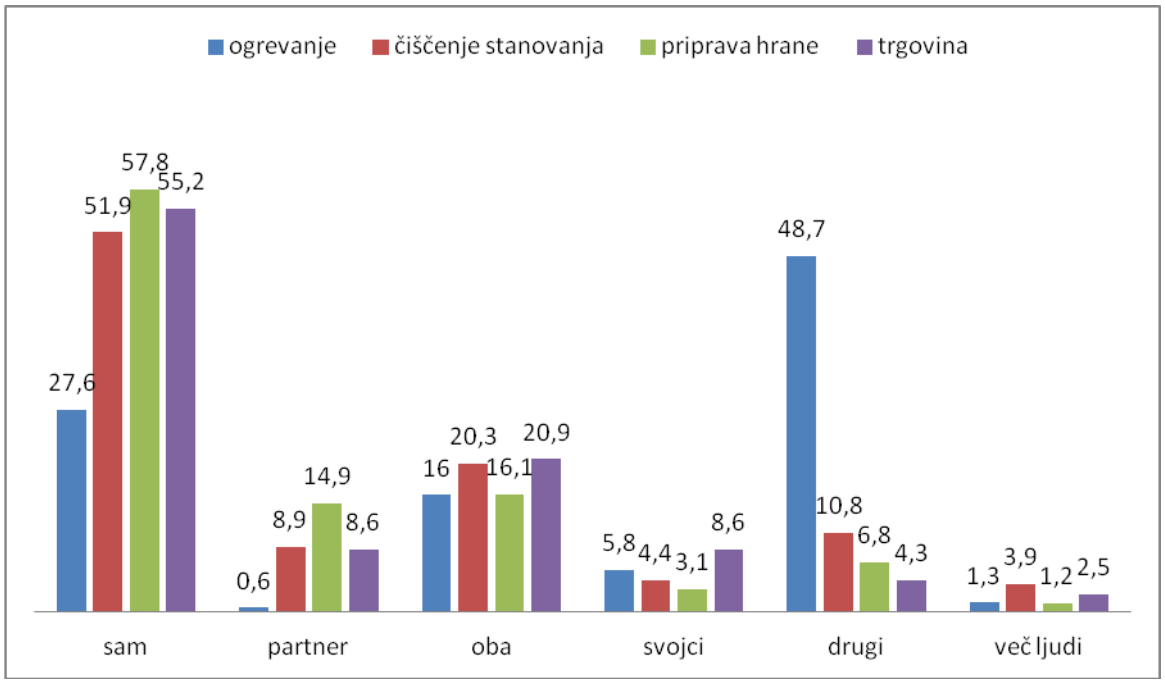

Večino skrbi za ogrevanje prevzemajo drugi, sledi anketiranec sam. 16,0% si odgovornost deli. Za čiščenje stanovanja so v večji meri anketiranke in anketiranci odgovorni sami ali pa si

delo delijo. 10,8% pa za čiščenje dobi pomoč drugih oseb. V nekoliko manjši meri so odgovorni za pripravo hrane, ki jo v večji meri pripravlja partner ali partnerka. V trgovino tudi hodi v največji meri anketiranec/-ka sama ali pa gresta po nakupih oba s partnerjem skupaj. Največja razlika z anketami FSD je v vključevanju drugih ljudi. Medtem, ko jih po anketi ZDUS za čiščenje rabi le 10,8%, jih v anketah FSD uporablja 22,8%. Za trgovina jih po anketah ZDUS uporablja 4,3%, v anketah FSD pa kar 20,6%. Razliko je znova pripisati bližini mesta in strnjenosti naselij, kjer je bolj verjetna infrastruktura. Starejši ljudje v naseljih izven mestnega jedra se soočajo s težavami v zvezi s prevozi, trgovinami ali storitvami in so v večji meri odvisni od drugih ljudi.

Hranijo se večinoma tako, da imajo tri ali več obrokov na dan (84,9%), dva obroka na dan ima 15,1% ljudi. V anketi FSD je bilo tudi nekaj ljudi, ki nima nobenega rednega obroka na dan in nekaj takih, ki imajo samo enega.

3. Potrebe po pomoči

V sklopu teme Potrebe po pomoči smo raziskovali, katera opravila, ki jih ljudje opravljamo v vsakdanjem življenju, vprašani stari ljudje opravljajo samostojno, pri katerih potrebujejo pomoč, pri katerih bi potrebovali pomoči in kdo bi jih to pomoč lahko zagotavljal.

Potrebe po pomoči prikazujemo v treh delih. V prvem delu prikazujemo potrebe po pomoči tistih opravil, ki se nanašajo na osnovne življenjske funkcije: vstajanje iz postelje, oblačenje, obuvanje, uporaba stranišča, umivanje rok, kopanje, prehranjevanje. V drugem delu predstavimo potrebe po pomoči pri nekaterih gospodinjskih opravil: postiljanje postelje, nakupovanje hrane, pripravljanje hrane, pomivanje posode, pospravljanje stanovanja, pranje perila, likanje. V tretjem sklopu prikazujemo potrebe po pomoči pri zadovoljevanju treh potreb, za katere menimo, da so pomembne pri zagotavljanju kakovostne starosti in jih stari ljudje lahko zadovoljujejo izven doma: obisk zdravnika, urejanje zadev na banki, pošti in obiskovanje prijateljev znancev.

3.1. Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Tabela 18: Potrebe po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Opravilo	Ne potrebujem pomoči	%	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%	Skupaj	%
Vstajanje iz postelje	228	96,2	3	1,3	5	2,1	1	0,4	237	100
Oblačenje	225	95,8	7	2,9	2	0,8	1	0,4	239	100
Obuvanje	227	95	8	3,3	2	0,8	2	0,8	239	100
Uporaba stranišča	232	97,9	4	1,7	0	0	1	0,4	237	100
Umivanje rok, obraza	233	98,3	3	1,3	0	0	1	0,4	237	100
Kopanje	324	94,1	10	4,2	2	0,8	2	0,8	238	100
Prehranjevanje	230	96,6	6	2,6	1	0,4	1	0,4	242	100

Iz tabele je razvidno, da smo v raziskavo zajeli visok delež starih ljudi (več kot 94 %), ki ne potrebujejo pomoči pri opravljanju osnovnih življenjskih opravil, so torej precej samostojni in avtonomni pri skrbi za sebe. Med opravili, ki smo jih opredelili kot osnovna življenjska opravila, nekoliko izstopa kopanje, saj pri kopanju pomoč prejema 4,2 % vprašanih.
Ocenjujejo, da je pomoč, ki jo prejemajo zadostna. Potreba po pomoči pri kopanju niti ni tako presenetljiva, saj je kopanje opravilo, sestavljeno iz različnih del, ki zahtevajo več časa in energije, pogosto pa tudi oprema za kopanje ni prilagojena gibalnim zmožnostim starih ljudi. Vendar o vzrokih za povečan delež prejemanja pomoči pri kopanju lahko le sklepamo na podlagi splošnih spoznanj, saj z vprašalnikom nismo ugotavljali razlogov za prejemanje pomoči pri kopanju.

Glede na delež pomoči pri posameznih življenjskih opravilih, lahko opravila razporedimo po naslednjem vrstnem redu: pomoč pri kopanju potrebuje 4% vprašanih, pomoč pri oblačenju in obuvanju 3 %, pomoč pri prehranjevanju 2,6 %, pri uporabi stranišča 1,7 %, pri umivanju rok, obraza in pri vstajanju iz postelje pa 1,3 % vprašanih. Ne glede na velik numerus vprašanih, je z vidika zagotavljanja kakovostne starosti in ugotavljanja zadovoljevanja potreb starejših, pomembno upoštevati tudi manjši delež odgovorov, ki se nanašajo na nezadostno prejemanje posamezne pomoči ali celo pomanjkanje pomoči, čeprav jo človek potrebuje. Iz tabele je razvidno, da od 1 do 5 vprašani potrebujejo pomoč ali več pomoči kot jo prejemajo, zato je pomembno, da z raziskavo odkrite potrebe, ne le ugotovimo, temveč tudi poskušamo zadovoljiti. Slednje sicer presega okvire naše raziskave, vendar nadaljevanje vprašalnika ponuja razmislek o tem, kako pogosto bi pomoč potrebovali in kdo bi jo lahko zagotavljal.

Tabela 19: Potrebe po pogostosti pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Vstajanje iz postelje	4	1,7	0	0	1	0,4	0	0
Oblačenje	8	3,4	0	0	1	0,4	0	0
Obuvanje	10	4,2	0	0	1	0,4	0	0
Uporaba stranišča	3	1,3	0	0	1	0,4	0	0
Umivanje rok, obraza	3	1,3	0	0	1	0,4	0	0
Kopanje	3	1,3	8	3,4	2	0,8	0	0
Prehranjevanje	6	2,5	0	0	1	0,4	0	0

Glede na to, da smo že pri ugotavljanju prejemanja pomoči pri posameznih življenjskih opravilih ugotovili, da je delež oseb, ki te pomoči ne potrebujejo velik, se v tem delu ukvarjamo z manjšino odgovorov, ki se nanašajo na potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil. Odgovori o pogostosti pomoči so izrazito individualno obarvani, odsevajo značilnosti posameznikove specifične življenjske situacije, kar je nenazadnje tudi pomembno spoznanje za načrtovanje oblik pomoči, ki bi odgovarjale na tovrstne potrebe.

Zanimivo je, da največ vprašanih potrebuje pomoč pri oblačenju in obuvanju (pri obuvanju 4 %, pri oblačenju 3 % vprašanih), ne pa tako pogosto pri drugih vsakodnevnih opravilih, kot na primer pri uporabi stranišča, umivanju rok in obraza (le 1,3 %), vstajanju iz postelje (le 1,7 %). Nekoliko več je vprašanih, ki potrebujejo pomoč pri prehranjevanju (2,5 %).

1,7 % vprašanih, ki potrebujejo pomoč pri vstajanju iz postelje, a te pomoči sedaj ne prejemajo, bi potrebovali pomoč vsak dan. Le en vprašani meni, da bi to pomoč koristil nekajkrat na mesec. Sklepamo lahko, da ta oseba pričakuje, da je pomoč pri vstajanju iz postelje vezana na zdravstveno stanje oz. počutje starega človeka.

Najbolj razpršene odgovore najdemo pri pomoči pri kopanju, kar ni presenetljivo, saj so navade kopanja pri ljudeh zelo različne, pri starejših generacijah povezane z navadami, ki so jih prevzeli v življenju in pogojih za kopanje. Največ vprašanih bi potrebovala pomoč pri kopanju nekajkrat na teden (3,4 %), najdemo pa tudi takšne, ki bi potrebovali pomoč vsak dan (1,3 %) in nekajkrat na mesec (0,8 %). Kljub majhnemu številu odgovorov, je za načrtovanje pomoči starim ljudem in različnih oblik pomoči dolgotrajne oskrbe, tudi takšen podatek pomemben, saj narekuje specifično načrtovanje in oblikovanje pomoči.

Tabela 20: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil

Opravilo	Otroci/ vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosedi	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Vstajanje iz postelje	2	0,8	3	1,3	0	0	0	0	1	0,4	0	0	0	0
Oblačenje	2	0,8	6	2,5	0	0	0	0	1	0,4	0	0	0	0
Obuvanje	2	0,8	7	2,9	0	0	0	0	3	1,3	0	0	0	0
Uporaba stranišča	1	0,4	2	0,8	0	0	0	0	1	0,4	0	0	0	0
Umivanje rok	2	0,8	2	0,8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kopanje	2	0,8	6	2,5	0	0	0	0	1	0,4	0	0	0	0
Prehranjevanje	2	0,8	2	0,8	0	0	0	0	2	0,8	0	0	1	0,4

Kot smo že omenili, je pomembno razmišljati o tem, kdo bi zagotavljal potrebno pomoč pri vsakdanjih opravilih, tistim, ki jo potrebujejo, a je ne prejemajo. Zanimivo je, da vprašani, za razliko od vzorca vprašanih, ki smo jih anketirali na fakulteti, računajo na pomoč parterja, ne pa tako izrazito na pomoč otrok in vnukov. Veliko bolj prepoznavajo tudi pomoč oskrbovalk, ki izvajajo pomoč na domu, kar je verjetno posledica tega, da ima več vprašanih v tem vzorcu že nekaj izkušenj s slabšim zdravstvenim stanjem in vedo, kakšno pomoč na domu lahko v MOL dobijo.

Presenetljivo pa nihče ne računa na pomoč sosedov, v primeru, da bi potrebovali pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih opravil.

3.2. Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih

Tabela 21: Potrebe po pomoči pri gospodinjskih opravilih

Opravilo	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%
Postiljanje	13	5,5	1	0,4	1	0,4
Nakupovanje	26	11	4	1,7	4	1,7
Pripravljanje hrane	17	7,2	2	0,8	3	1,3
Pomivanje posode	15	6,4	0	0	3	1,3
Pospravljanje stanovanja	26	11	4	1,7	7	3
Pranje perila	17	7,2	1	0,4	1	0,4
Likanje	18	7,7	2	0,9	1	0,4

Vprašani prejemajo več pomoči pri gospodinjskih opravilih kot pri opravljanju vsakodnevnih življenjskih opravil, vezanih na skrb za sebe. Največ pomoči prejemajo pri nakupovanju in pri pospravljanju stanovanja (11 %), a bi 1,7 % vprašanih pri obeh opravilih potrebovalo še več pomoč, kot je prejemajo sedaj. V primerljivih deležih prejemajo vprašani zadostno pomoč pri pranju (7,2 %), likanju (7,7), pripravljanju hrane (7,2), pomivanju posode (6,4 %) in postiljanju (5,5 %).

Vsekakor pa ne smemo zanemariti odgovorov tistih, ki pomoči še ne prejemajo, a jo potrebujejo. Pospravljanje stanovanja in nakupovanje tudi v tem primeru izstopata.

Tabela 22: Potrebe po pogostosti pomoči pri gospodinjskih opravilih

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Postiljanje postelje	9	3,8	1	0,4	2	0,8	0	0
Nakupovanje hrane	3	1,3	16	6,8	4	1,7	1	0,4
Pripravljanje hrane	14	6	2	0,8	2	0,8	0	0
Pomivanje posode	13	5,6	0	0	2	0,8	0	0
Pospravljanje stanovanja	11	4,7	11	4,7	7	3	1	0,4
Pranje perila	4	1,7	9	3,8	3	1,3	0	0
Likanje	4	1,7	8	3,4	5	2,1	0	0

Potrebe po vsakodnevni pomoči pri gospodinjskih opravilih lahko razdelimo v dve skupini. V prvi skupini so pripravljanje hrane, pomivanje posode in pospravljanje stanovanja, saj nad 10 % vprašanih potrebuje tovrstno pomoč vsak dan. V drugi skupini pa so postiljanje postelje, pranje perila, likanje in nakupovanje hrane, saj pod 10 % potrebuje pomoč pri opravilih vsak dan.

Med pomočjo, ki jo vprašani potrebujejo nekajkrat na teden izstopata nakupovanje hrane in pospravljaje stanovanja, saj kar 16 % vprašanih potrebuje nekajkrat na teden pomoč pri nakupovanju hrane, 11 % vprašanih pa pomoč pri pospravljanju stanovanja. Pomoč pri slednjem bi nekajkrat na mesec potrebovalo tudi 7 % vprašanih. Podobno pa bi tudi 5 % vprašanih nekajkrat na mesec potrebovalo pomoč pri likanju.

Razpršenost rezultatov kaže, da je vprašanim vsekakor potrebno zagotoviti vsakodnevno pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil.

Tabela 23: Osebe, ki bi lahko pomagale pri opravljanju gospodinjskih opravil

Opravilo	Otroci/ vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosedi	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Postiljanje postelje	5	2,1	8	3,4	0	0	0		0	0	0	0	0	0
Nakupovanje hrane	7	3	11	4,7	1	0,4	1	0,4	3	1,3	1	0,4	1	0,4
Pripravljanje hrane	3	1,3	10	4,2	1	0,4	0	0	4	1,7	0	0	0	0
Pomivanje posode	4	1,7	10	4,2	1	0,4	0	0	2	0,8	0	0	0	0
Pospravljanje stanovanja	5	2,1	11	4,7	1	0,4	1	0,4	4	1,7	0	0	5	2,1
Pranje perila	4	1,7	11	4,7	1	0,4	0	0	0	0	0	0	0	0
Likanje	4	1,7	11	4,7	1	0,4	0	0	0	0	0	0	1	0.4

Zanimiva je razporeditev odgovorov o tem, kdo bi lahko zagotavljal pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil. Tako so pomoč pri nakupovanju hrane vprašani razdelili med vse možne odgovore, kar je nekoliko pričakovan odgovor, saj nakupovanje hrane ni tako intimno opravilo kot je skrb za telesno higieno ali gospodinjska opravila. Vprašani menijo, da bi pomoč pri nakupovanju hrane lahko zagotavljali sorodniki, sosedje, zaposleni v službi za pomoč na domu, Rdečem Križu kakor tudi kakšna druga oseba.

Večinoma pa pri vseh gospodinjskih opravilih pričakujejo pomoč partnerjev, kar kaže na drugačen vzorec kot pri vprašanih, ki smo jih anketirali na Fakulteti za socialno delo. Od 4 % do 5 % vprašanih računa na pomoč partnerjev pri gospodinjskih opravilih. Kar polovica manj vprašanih pa pričakuje pomoč otrok ali vnukov. Razlika med odgovori vprašanih, ki so sodelovali v raziskavi Fakultete za socialno delo in vprašanih, ki so sodelovali z Zvezo društev upokojencev, je v tem, da so slednji spraševali več oseb, ki še živijo s partnerji, medtem ko smo na fakulteti uspeli spraševati tiste, ki živijo bolj odvisni od pomoči otrok. Zanimivo je tudi, katera pravila bi zaupali opravljanju zaposlenim v službi za pomoč na domu. To so: nakupovanje in pripravljanje hrane, pomivanje posode in pospravljanje stanovanja. Sklepamo lahko, da se ti odgovori nanašajo na poznavanje obstoječe pomoči na domu v MOL.

3.3. Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Tabela 24: Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Pomoč že prejemam in zadostuje	%	Pomoč že prejemam, vendar je potrebujem še več	%	Pomoči ne prejemam, vendar jo potrebujem	%
Obisk zdravnika	22	9,3	2	0,8	3	1,3
Urejanje zadev na banki, pošti	20	8,5	2	0,8	2	0,8
Obiskovanje prijateljev znancev	9	3,9	2	0,8	3	1,3

V primerjavi z vprašanimi na Fakulteti za socialno delo, vprašani na Zvezi društev upokojencev potrebujejo bistveno manj pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma. Manj kot 10% vprašanih potrebuje in prejema pomoč v zadostni meri pri obisku zdravnika, urejanju zadev na banki, pošti in obiskovanju prijateljev in znancev. Še manjši je delež tistih, ki pomoč prejemajo in ni zadostna ali pa pomoči sploh ne prejemajo in jo potrebujejo. To je pomembno spoznanje in narekuje individualno reševanje težav.

Tabela 25: Potrebe po pogostosti pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Vsak dan	%	Nekajkrat na teden	%	Nekajkrat na mesec	%	Nekajkrat na leto	%
Obisk zdravnika	2	0,8	1	0,4	9	3,9	5	2,1
Urejanje zadev na pošti, banki	2	0,8	1	0,4	7	3	5	2,1
Obiskovanje prijateljev, znancev	2	0,8	2	0,8	5	2,1	2	0,8

Pogostost pomoči pri zadovoljenju potreb izven doma je zanimivo enakomerno porazdeljena med možne časovne odgovore. Manjša so odstopanja le pri pomoči pri obiskovanju prijateljev in znancev. Pomembno spoznanje, do katerega smo prišli z raziskavo je v tem, da je tudi zadovoljevanje potreb izven doma močno odvisno od življenjske situacije starega človeka, zdravstvenega stanja in počutja. Vsi, ki so navedli, da potrebujejo pomoč pri zadovoljenju tovrstnih potreb, čeprav jih je malo, to pomoč potrebujejo in pomembno je, da jo tudi prejmejo. Velja pa razmisliti, kako približati starim ljudem pomoč pri obiskovanju zdravnika nekajkrat na mesec in urejanju zadev na pošti, banki nekajkrat na mesec.

Tabela 26: Osebe, ki bi lahko pomagale pri zadovoljevanju potreb izven doma

Opravilo	Otroci/vnuki	%	Partner	%	Drug sorodnik	%	Sosed	%	Služba za pomoč na domu	%	Rdeči Križ	%	Druga oseba	%
Obisk zdravnika	8	3,4	7	3	1	0,4	1	0,4	0	0	0	0	0	0
Urejanje zadev na pošti, banki	6	2,6	8	3,4	1	0,4	0	0	0	0	0	0	0	0
Obiskovanje prijateljev, znancev	5	2,2	5	2,2	1	0,4	0	0	0	0	0	0	0	0

Glede na to, da malo vprašanih potrebuje pomoč pri zadovoljevanju potreb izven doma, je pomembno vedeti, kdo bi jim to pomoč lahko zagotavljal. Tudi pri tej potrebi se izkaže, da največ pomoči pričakujejo od sorodnikov. Za razliko od gospodinjskih in osnovnih življenjskih opravil pa ne pričakujejo le pomoči partnerjev, temveč tudi otrok in vnukov.

97,9 jih ne potrebuje pravnega svetovanja, 2,1 pa je odgovorilo z da. V anketi FSD jih je 9%.

2.4. Potrebe po pomoči

11,2% ljudi (odstotek je le nekoliko nižji, kot v anketi FSD, kjer je takih 13,8%) si je že našlo osebo za pomoč, ki jo plačajo. Od teh jih 50% plača 50 EUR na mesec, 25% 5 EUR na mesec in 25% 60 EUR na mesec.

Anketirancev, ki plačujejo za več oblik pomoči, je 5,8%. Od teh jih 3,9% plačuje do 50 EUR na mesec, po ena oseba pa do 200 in ena do 300 EUR na mesec. V anketi FSD je večji odstotek tistih, ki plačujejo večje vsote za zunanjo pomoč.

Če bi se v bodočnosti odločili za zunanjo pomoč, potem bi jo bili na mesec jo pripravljeni plačati največ 60 EUR. 14,6% je takšnih, ki je ne morejo plačati, zato o tem ne razmišljajo.

84,7 jih lahko pokriva življenjske potrebe, 10,7 včasih zmanjka in 4,9 pogosto zmanjka. Pri pokrivanju življenjskih stroškov večinoma ne pomaga nihče (66,7%). Med tistimi, ki pomagajo so otroci in vnuki (29,8%), drugi (2,1%) in sorodniki (1,2%).

3.5 Zmožnost pokrivanja življenjskih stroškov

84,7 jih lahko pokriva življenjske potrebe, 10,7 včasih zmanjka in 4,9 pogosto zmanjka.

Pri pokrivanju življenjskih stroškov anketirancem najpogosteje pomagajo partnerji (12%), potem otroci (7,9%) in vnuki (6%), vendar le redko v materialni obliki. Večinoma nudijo brezplačno pomoč. V materialni obliki najpogosteje pomaga partner/-ka (5%), potem otroci (1,5%) in vnuki (1,5%). Drugi sorodniki večinoma ne pomagajo, le v enem primeru pomagajo v drugi materialni obliki, ne v denarju. Isto velja za sosede in znance, ki pomagajo v hrani. Odstotki tistih, ki ne morejo pokrivati življenjskih stroškov so skorajda identični v obeh delih raziskave, razlikujejo pa se odstotki pomoči drugih, zlasti otrok, ki jih je tukaj 13,6% v anketi FSD pa 53,4%, dodatno jim pomaga še okoli 20% vnukov. Sorodniki v anketi FSD pomagajo 10,1% anketirancev, tukaj pa le 1,2%

1% pomaga CSD in sicer v denarju in v drugi materialni obliki. 2,0% pomaga center za pomoč na domu v hrani in v drugi materialni obliki.

Rdeči križ je prav tako pomembna organizacija, ki je pomagala 5% ljudi od tega večinoma v hrani ali pa nudijo več oblik pomoči. Karitas je v hrani pomagal 0.5%, to je 1 osebi. Zdravstvena služba brezplačno nudi pomoč 2,0%, prav tako prostovoljci društva upokojencem (2,5%). Od teh je eden primer pomoči v denarju.

43,9 anketirancev bi sprejelo pomoč prostovoljcev, le 10,9% pa bi želelo, da bi njihovo potrebo posredovali prostovoljski organizaciji. 16,7% jih želi, da bi njihove potrebe posredovali centru za organizirano oskrbo, 10,9% centru za socialno delo, 10,9% zdravstvenemu domu, 3,9% Rdečemu križu, 0,7 Karitasu.

Graf 25: Potrebe po programih MOL

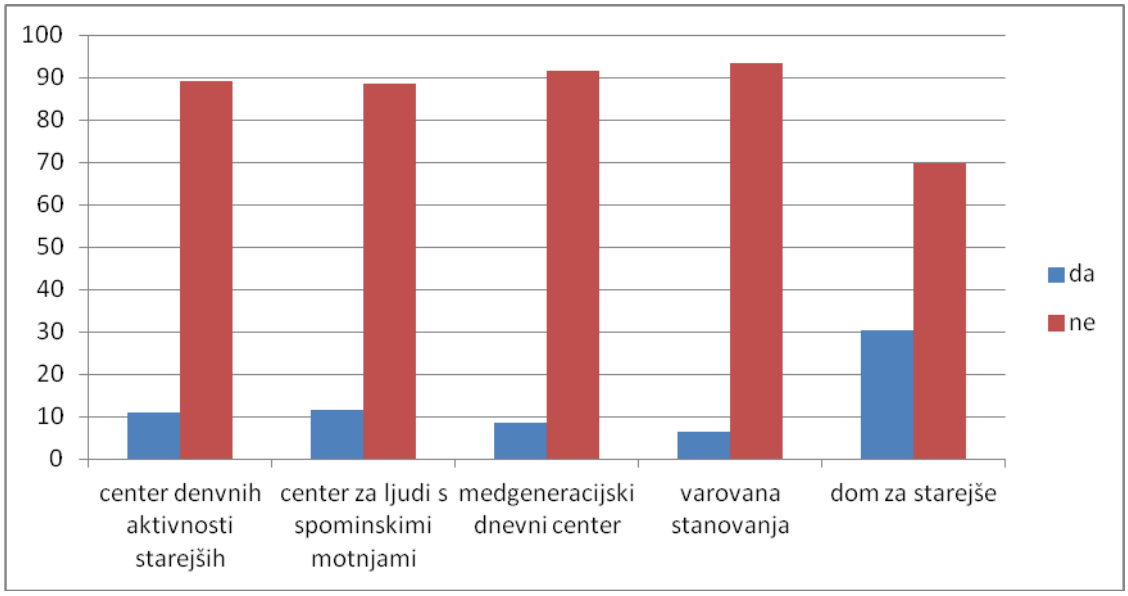

Pod drugo so navajali bližina postaje mestnega avtobusa, kolesarske steze, bližina pošte, trgovine in banke, ureditev kanalizacije in poplavnega območja, aktivno policijo, manj hrupa, prostor za druženje in rekreacijo, računalniške tečaje, socialne in patronažne službe v bližini doma, ki bi bile na razpolago vsaj enkrat na mesec.

Izražene potrebe se ujemajo z anketo FSD. Velika večina starejših nima nikakršni potreb, odstopanje je le pri domu za starejše ljudi, nekaj odstopanj je le pri centru dnevnih aktivnosti starejših, ki si ga v anketi FSD želi 28%, v anketi ZDUS pa 11%. Razliko bi ponovno lahko pripisali boljši dostopnosti do služb in aktivnosti za starejše ljudi, ki živijo bližje centru mesta.

4. Zdravje in osebno počutje

4.1. Pogostost obiskovanja patronažne sestre in socialne delavke

Tabela 27: Potrebe po pogostosti obiskovanja zdravnika, patronažne delavke in socialne delavke

Pogostost	Tedensko	%	Mesečno	%	Redkeje	%	Nikoli	%	Skupaj	%
Obiskovanje zdravnika	2	1,3	46	29,5	104	66,7	4	1,7	156	100
Obiskovanje patronažne sestre	1	0,6	4	2,5	7	4,5	145	92,4	157	100
Obiskovanje socialne delavke	0	0	0	0	2	1,3	154	98,7	156	100

O dobrem zdravstvenem stanju vprašanih priča tudi dejstvo, da kar 67 % vprašanih obiskuje zdravnika manj kot enkrat na mesec. Mesečno obišče zdravnika 29,5 % vprašanih. Je pa stik starih ljudi z zdravnikom neprimerljivo pogostejši kot s patronažno sestro ali socialno delavko.

Večina vprašanih ne potrebuje pomoči patronažne in socialne službe. Več kot s socialno delavko imajo vprašani stika s patronažno sestro. Mesečno ima stik s patronažno sestro 2,5 % vprašanih, še redkeje kot enkrat na mesec pa se z njo sreča 4,5 % vprašanih. Tisti, ki imajo izkušnjo s socialno delavko (le 1,3 % vprašanih), se z njo srečujejo redkeje kot enkrat na mesec.

4.2. Pogostost potrebe po zdravstveni negi

Tabela 28: Pogostost potrebe po zdravstveni negi

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Seštevek odstotkov
Veljavni podatki	Ne	129	53,3	86,6	86,6
	Občasno	16	6,6	10,7	97,3
	Vsak dan	4	1,7	2,7	100,0
	Skupaj	149	61,6	100,0	
Manjkajoči podatki	Ni odgovora	16	6,6		
	V sistemu	77	31,8		
	Skupaj	93	38,4		
Skupaj		242	100,0		

Večina vprašanih (87 %) ne potrebuje zdravstvene nege. Ta podatek je pomemben za razumevanje odgovorov, ki smo jih pridobili v prejšnjih rubrikah, saj priča o tem, da smo intervjuvali precej zdrave in samostojne starejše občane in občanke Mestne občine Ljubljana. Da pa je vprašanje potrebe po zdravstveni negi in pomoči še kako odvisno od zdravstvenega stanja vprašanih, priča odgovor, da 11 % vprašanih potrebuje tovrstno pomoč občasno in 2,7 % vsak dan.

4.3. Uživanje zdravil

Tabela 29: Količina zaužitih zdravil

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Delež odstotkov
Veljavni podatki	Nič	9	3,7	6,5	6,5
	Eno	20	8,3	14,5	21,0
	Dva	17	7,0	12,3	33,3
	Tri	25	10,3	18,1	51,4
	Štiri	23	9,5	16,7	68,1
	Pet ali več	44	18,2	31,9	100,0
	Skupaj	138	57,0	100,0	
Manjkajoči podatki	Ni odgovora	27	11,2		
	V sistemu	77	31,8		
	Skupaj	104	43,0		
Skupaj		242	100,0		

Uporaba zdravil pri starih ljudeh je splošno znano velika. Zanimivo je, da večina naših sogovornikov ne potrebuje veliko zdravstvene pomoči, zdravnika obiskujejo nekajkrat na leto, vendar kar 32 % vprašanih uživa pet ali več zdravil dnevno. Delež sogovornikov, ki jemlje od enega zdravila do štiri zdravila je skoraj za polovico manjši,saj se giblje se okoli 15 %, le pri jemanju treh zdravil se dvigne na 18 %.

Tabela 30: Neredno uživanje zdravil

		Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Seštevek odstotkov
Veljavni podatki	Nikoli	89	36,8	65,9	65,9
	Včasih	44	18,2	32,6	98,5
	Pogosto	2	,8	1,5	100,0
	Skupaj	135	55,8	100,0	
Manjkajoči podatki	Ni odgovora	30	12,4		
	V sistemu	77	31,8		
	Skupaj	107	44,2		
Skupaj		242	100,0		

Pri jemanju zdravil so sogovorniki zelo vestni, saj jih kar 66 % nikoli ne pozabi vzeti zdravil, 33 % le včasih na to pozabi in le 1,5 % redko.

3. Preživljanje prostega časa

Rezultati glede preživljanja prostega časa, ki smo jih dobili na podlagi ZDUS-ovega vprašalnika, se bistveno ne razlikujejo od rezultatov, ki smo jih predhodno predstavili. Omeniti je potrebno, da so bile dejavnosti, po katerih so spraševali ZDUS-ovi prostovoljci, nekoliko drugačne kot tiste, po katerih so spraševali študenti FSD (z drugim prirejenim vprašalnikom) in da so tudi kategorije oseb, s katerimi starejši ljudje prihajajo v stiki, združene nekoliko drugače.

Glede pogostosti udeleževanja dejavnosti smo iz podatkov, ki smo jih pridobili z ZDUS-ovom vprašalnikom, ugotovili naslednje:

Tabela 31: Pogostost opravljanja dejavnosti

dejavnost	redno	redno (%)	včasih	včasih (%)	ne	ne (%)	skupaj
vrtnarjenje	50	33,1	20	13,2	81	53,6	151
druženje s prijatelji	63	40,6	74	47,7	18	11,6	155
izleti	17	10,8	67	42,7	73	46,5	157
ukvarjanje z ročnimi deli	13	8,3	36	23,1	107	68,6	156
izobraževanje	8	5,3	14	9,3	129	85,4	151
branje dnevnega časopisja	114	71,7	29	18,2	16	10,1	159
branje knjig	92	57,1	47	29,2	22	13,7	161
poslušanje radia	106	67,1	31	19,6	21	13,3	158
gledanje televizije	146	90,7	14	8,7	1	0,6	161
brskanje po internetu	12	8,2	12	8,2	122	83,6	146

Graf 26: Pogostost opravljanja dejavnosti

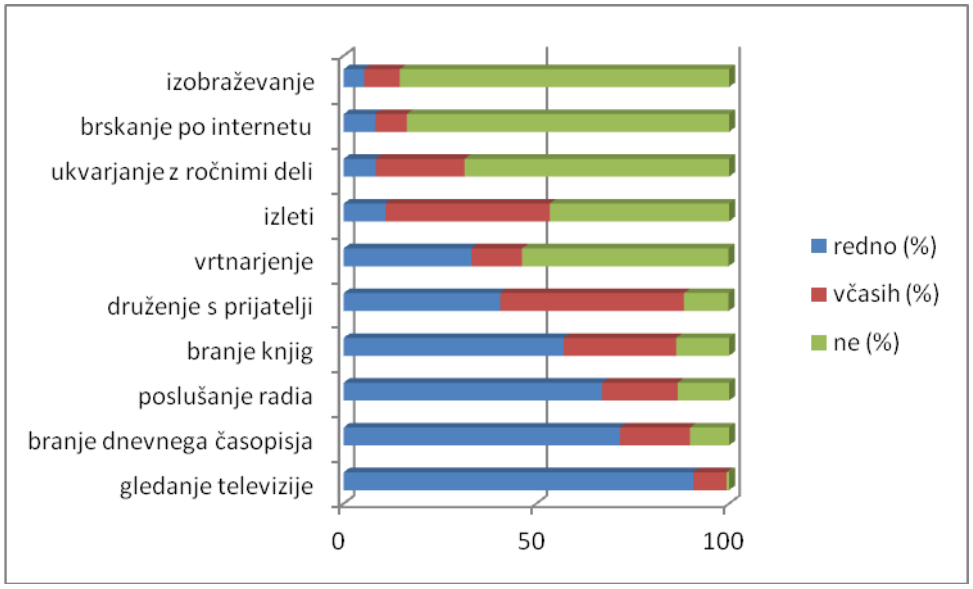

Najpogosteje opravljajo tiste dejavnosti, ki jih lahko opravljajo znotraj svojih domov: gledanje televizije, branje časopisov, knjig, poslušanje radia (vse te dejavnosti redno opravlja preko 50 % vprašanih). Nekoliko manjši delež je takih, ki se redno družijo s prijatelji ali vrtnarijo. Še manj pa jih redno hodi na izlete, se ukvarja z ročnimi deli, brska po internetu ali se jih izobražuje.

Podatki, ki smo jih dobili glede stikov starejših oseb z drugimi iz ZDUS-ovih vprašalnikov, so bili nekoliko manj natančni (ker so določene kategorije oseb združene v eno, po nekaterih pa niso spraševali) in kažejo naslednjo sliko:

Tabela 32: Stiki starejših oseb z drugimi ljudmi

stiki s/z:	dnevno	dnevno (%)	tedensko	tedensko (%)	redkeje	redkeje (%)	nikoli	nikoli (%)	skupaj
otroci, vnuki, starši	90	60,0	36	24,0	18	12,0	6	4,0	150
drugim sorodnikom	11	7,2	46	30,3	85	55,9	10	6,6	152
sosedi	73	49,0	24	16,1	44	29,5	8	5,4	149
prostovoljci	1	0,7	5	3,4	20	13,7	120	82,2	146
člani društva upokojencev	5	3,2	18	11,6	61	39,4	71	45,8	155

Graf 27: Stiki starejših oseb z drugimi ljudmi

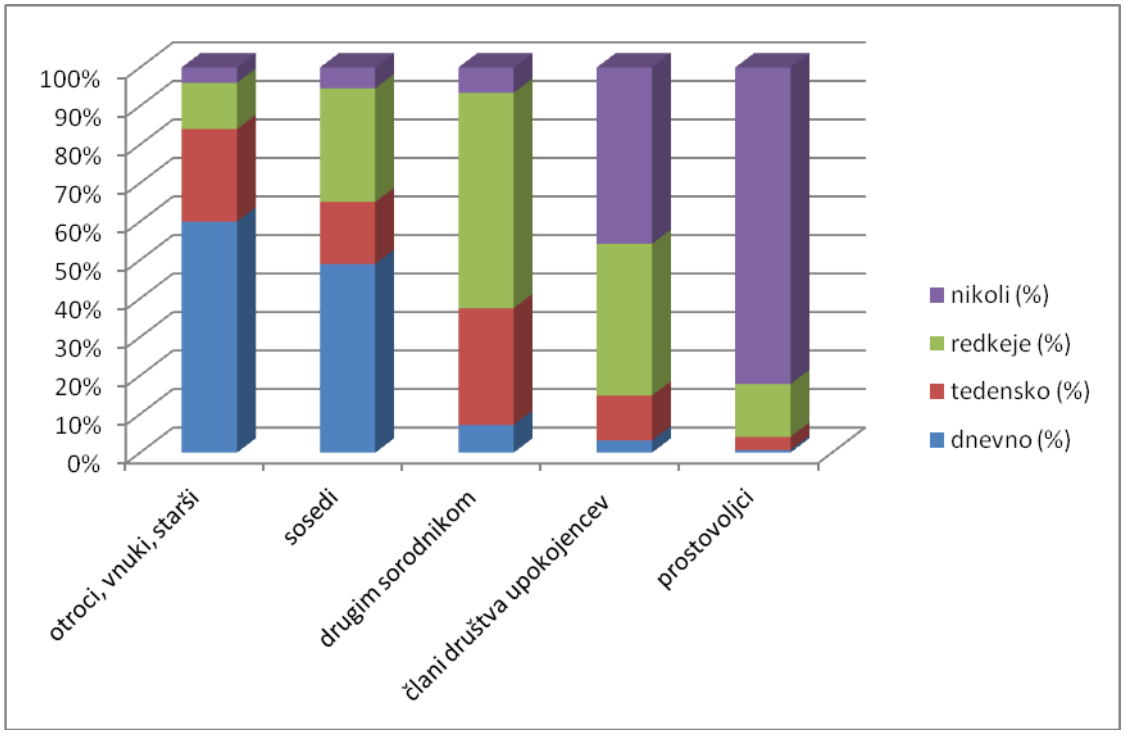

Ugotovimo, da so pomembne osebe, s katerimi se pogosteje družijo, tudi v tem primeru člani ožje družine (dnevno je z otroci, vnuki, starši v stiku 60 % vprašanih), s sosedi jih je dnevno v stiku približno polovica, manj so v stikih z drugimi sorodniki, še manj pa s člani društva upokojencev in s prostovoljci.

RAZPRAVA

OSNOVNI PODATKI IN STANOVANJSKA SITUACIJA

V obeh delih raziskave (FSD in ZDUS) je spolna struktura podobna in sicer je nekaj manj kot 40% moških in nekaj več kot 60% žensk. Razmerje je podobno kot v splošni populaciji. Izobrazbena struktura oseb je zelo dobra in tudi nekoliko presenetljiva, saj ge v veliki meri za tiste, ki so se šolali pred ali po 2. svetovni vojni. Več kot 30% ima izobrazbo višjo od srednje, nekaj več pa nižjo od srednje. V vprašalniku ZDUS tega vprašanja ni, zato primerjava ni mogoča.

Pomemben podatek se nanaša na gospodinjstvo, da sta v obeh delih raziskave odstotka precej visoka. Kar 40% tistih iz vzorca ZDUS, ki je zajemal pretežno mestna okolja, živijo sami in 26% tistih iz vzorca FSD, kjer je bil vzorec bolj razpršen po različnih tipih naselij. Čeprav se večina, kot ugotavljamo kasneje, opredeli za zdrave in v sedanjem trenutku ne potrebujejo pomoči, lahko predvidevamo, da jo bodo v bodoče potrebovali. Sicer nam samsko gospodinjstvo ne pove nič o omrežjih teh oseb, vendar pa lahko predvidevamo, da imajo več skrbi o svoji prihodnosti, ki je vezana na morebitno bolezen ali manjšanje sposobnosti za samostojno življenje. Sicer so samski ljudje dokaj enakomerno razpršeni med starostne skupine, vendar se gostijo v višjih starostih, kar pomeni, da je večja verjetnost, da bodo stari ljudje živeli sami, če so višje starosti. Pri vprašanju o tem, kaj pričakujejo od MOL, se je pokazalo, da je daleč največja potreba po domovih za starejše ljudi, saj jo je izrazilo preko 30% ljudi v obeh delih raziskave. V bolj primesten okolju pa tudi po centru dnevnih aktivnosti za starejše.

Če združimo oba dela raziskave vidimo, da nekaj več starih ljudi živi v stanovanjih kot v hiša, vendar razlika ni bistvena. Več kot polovica živi v lastnem bivališču ali pa ga ima v solastništvu s partnerko, partnerjem. Glede nadstropja, v katerem bivajo je problematičen le del tistih, ki živijo v drugem ali tretjem nadstropju in nimajo dvigala. Teh je veliko, okoli 8o odstotkov tistih, ki živijo v višjih nadstropjih.

Bivališča so večinoma infrastrukturno dobro opremljena, vendar okoli 5% ljudi nima ne tekoče vode, ne kopalnice in ne stranišča s tekočo vodo. Pri vprašanju o tem, kaj bi želeli od MOL, nekateri navajajo tudi ureditev kanalizacije. Odstotek ni visok, vendar je pomanjkanje tekoče vode, sanitarij in kanalizacije za ostale resen problem. Vse to štejemo za osnovne človekove potrebe, ki bi morale biti v 21. stoletju že urejene, zato jih je potrebno zagotoviti vsem ljudem. Tudi ogrevanje je problem za nekaj manj kot 4% starejših ljudi.

Večinoma starejši ljudje sami skrbijo za osnovna opravila čiščenja, kuhanja in nakupovanja, vendar jih okoli 15 odstotkov (čez 20% v raziskavi FSD in 10% v raziskavi ZDUS) to prepušča plačanim osebam, (razen kuhanja) pri tem pa poudarjajo, da pri delih sodelujejo in jih ne prepuščajo v celoti. Pomembne je občutek, da zmorejo in delajo toliko časa, kot jim

moči to dopuščajo. To je pomembno predvsem za načrtovanje pomoči, saj morajo tisti, ki pridejo opraviti neko delo, znati v to vključiti tudi starejše ljudi. Tudi pri nakupovanju rabijo pomoč, predvsem nekoga, ki gre zraven, pomaga pri nošenju nakupljenega ali pa je v pomoč pri premikanju.

Večina se hrani dobro, vendar pa je okli 2% ljudi, ki živijo v pomanjkanju, saj imajo le do 1 obrok dnevno. Vendar je 17 odstotkov tistih, ki imajo na dan le 2 obroka. V tej kategoriji je najti tako tiste, ki si več ne morejo privoščiti kot tiste, ki več ne morejo pojesti.

POTREBE PO POMOČI

Raziskovanje potreb po pomoči je močno odvisno od tega, kateri del starejše populacije, ki je izrazito heterogena skupina ljudi, sodeluje v raziskavi. Izkušnje tokratnega raziskovanja kažejo, da smo z dvema ločenima pristopoma k raziskovanju na terenu, ki pa je potekalo na skupnem območju (v Mestni občini Ljubljana), v raziskavo zajeli večino starejših občanov, ki ne potrebujejo pomoči. Verjetno je eden od razlogov za tako močan odstotek vprašanih, ki ne potrebujejo pomoči, tudi v prevladujoči kulturi. Namreč, še vedno prevladuje prepričanje, da priznanje potreb po pomoči, človeka okarakterizira kot nemočnega, nekoristnega, odvisnega, skratka s številnimi lastnostmi, ki so družbeno manjvredne. Če je k tem lastnostim pridana še starost (kar je v našem primeru vsekakor ključna kategorija), so pričakovanja ljudi usmerjena v iskanje pomoči, ki jo zagotavlja institucionalno varstvo za stare ljudi. Sledenje je v naši kulturi še vedno nepriljubljena oblika pomoči, čeprav imamo dolgo tradicijo institucionalnega varstva, ki že več desetletij predstavlja najbolj razširjeno obliko pomoči za stare ljudi. Poznamo torej več razlogov za odklanjanje sodelovanja v raziskavi o potrebah po pomoči in obenem ti isti razlogi ustrezajo tudi odgovorom, ki smo jih dobili v večini, da vprašani stari ljudje pomoči ne potrebujejo.

Pričakovali smo, da bomo v raziskavo zajeli več občanov, ki potrebujejo različne oblike pomoči, zato smo vprašanja o pomoči natančno definirali, razčlenili na različne tipe pomoči (npr. pomoč pri vsakdanjih življenjskih opravilih sestavljajo opravila, ki se nanašajo na osnovne življenjske funkcije: vstajanje iz postelje, oblačenje, obuvanje, uporaba stranišča, umivanje rok, kopanje, prehranjevanje; gospodinjska opravila: postiljanje postelje, nakupovanje hrane, pripravljanje hrane, pomivanje posode, pospravljanje stanovanja, pranje perila, likanje; opravila, ki so pomembna pri zagotavljanju kakovostne starosti in jih stari ljudje lahko zadovoljujejo izven doma: obisk zdravnika, urejanje zadev na banki, pošti in obiskovanje prijateljev znancev). Delitev pomoči na več tipov se je pri tistih intervjuvancih, ki pomoč potrebujejo, izkazala za zelo dobro. Pridobili smo zelo natančne vpogled v to, katera opravila vprašani stari ljudje opravljajo samostojno, pri katerih potrebujejo pomoč, pri katerih bi potrebovali pomoči in kdo bi jim to pomoč lahko zagotavljal.

Izkazalo se je, da so potrebe po pomoči izrazito individualno obarvane, saj odsevajo značilnosti posameznikove specifične življenjske situacije, kar je nenazadnje tudi pomembno

spoznanje za načrtovanje oblik pomoči, ki bi odgovarjale na tovrstne potrebe. Verjetno bi moralo biti tudi raziskovanje potreb po pomoči v bodoče bolj prilagojeno posameznikovi življenjski situaciji. Izkazalo se je, da je že sam vstop v dom in življenjsko okolje starega človeka, čeprav smo namen in cilje raziskave vsem predhodno predstavili, od posameznika do posameznika drugačen. Študentje so morali biti pri dogovarjanju za izvedbo intervjuja pozorni na potrebe in želje intervjuvancev, kakor tudi njihov življenjski ritem, vsakdanje rutine, odnose s partnerjem in ostalimi sorodniki itn. Vsak situacija je bila drugačna. Odražala se je tudi v pestri paleti odgovorov o potrebni pomoči. Vsekakor pa podaja tovrsten raziskovalni pristop, čeprav terja od raziskovalcev več časa, znanja in stroškov, bolj uporabne rezultate v praksi. Načrtovalcem politik na področju oskrbe starejših daje zelo konkretne in jasne usmeritve za razvoj takšnih oblik pomoči, ki bodo starim ljudem zagotavljale kvalitetno življenje v starosti in večje zadovoljstvo s ponujeno pomočjo kot doslej.

Ob primerjavi rezultatov, ki smo jih zbirali na Fakulteti za socialno delo in na Zvezi društev upokojencev Slovenije, se jasno pokaže, da so rezultati raziskovanja odvisni od posameznikove življenjske situacije. Prav pri potrebah po pomoči se kažejo nekatere razlike, saj smo na fakulteti intervjuvali več oseb, ki živijo brez partnerjev ali njihovi partnerji ne morejo zagotavljati več pomoči v enaki meri kot prej, zato tudi ne računajo na njihovo pomoč. Prepričani so, da jim lahko pomagajo drugi sorodniki, predvsem otroci in vnuki. Medtem ko intervjuvanci Zveze društev upokojencev Slovenije v prvi vrsti računajo na pomoč partnerjev, šele potem otrok in vnukov, sosedov in drugih sorodnikov.

Približno šestina (15%, če združimo obe anketi) starejših ljudi plača za storitve zunanje ljudi, od teh jih kar 70 odstotkov plača do 60 EUR na mesec. Nekaj manj kot 30 odstotkov pa plača večje vsote, nekaj ljudi tudi do 300 EUR na mesec. Nekaj manj kot 20% starejših ljudi bi bilo pripravljenih za storitve plačati tudi v bodočnosti, večina do 60, manj do 100 EUR na mesec. 15 odstotkov je takšnih, ki si plačevanja storitev sploh ne more privoščiti. Odstotek je visok in ga je potrebno upoštevati pri načrtovanju storitev. Odstotek je enak kot odstotek tistih, ki jim zmanjkuje denarja za pokrivanje življenjskih stroškov. 10% jih ima s tem občasne težave, 5% pa ima s tem resne težave.

Raziskava pokaže, da imajo starejši razvejano mrežo pomoči, ki prihaja v največji meri od otrok in vnukov. V nasprotju s splošnim prepričanjem, ki ga v javnosti izražajo predvsem načrtovalci socialne politike in zakonskih sprememb, je pomoč otrok dokaj intenzivna in kontinuirana. Večina te pomoči je v neplačanem delu in nedenarni pomoči, kot je hrana in obleka, vendar je kar nekaj pomoči tudi v denarju, če otroci to zmorejo. Sorodniki, znanci in sosednje ponavadi pomagajo v nedenarni obliki (prinašanje kosila, kuhanje ali pospravljanje, včasih tudi prinesejo kaj iz trgovine). Izkazalo se je, da organizacije vstopajo v mrežo pomoči v zelo majhnem odstotku, le nekaj ljudi dobi pomoč Rdečega križa in še manj Karitas ali kakšna druga organizacija. Govorimo o največ 3% celotne pomoči zato se na vstopanje civilnodružbenih organizacij pri načrtovanje pomoči ni zanesti. Ljudje bi si je sicer želeli več, vendar predvsem od javnih ustanov, dobrodošli pa bi bili tudi prostovoljke in prostovoljci, ki bi se družili, krajšali čas in lajšali osamljenost.

ZDRAVJE IN OSEBNO POČUTJE

V raziskavo nismo zajeli le velik delež samostojnih starih ljudi, ampak tudi podobno velik delež zdravih starih ljudi, ki se dobro počutijo. V družbi strokovnjakov, za katere smo predvidevali, da imajo največ stikov s starimi ljudmi, prevladujejo stiki z zdravnikom. S patronažno sestro in socialno delavko se srečujejo zgolj takrat, ko res potrebujejo njihove storitve. Zanimiva je povezanost med pogostostjo obiskovanja zdravnika in uživanjem zdravil. Večina vprašanih obišče zdravnika le nekajkrat na leto, a uživa pet ali več zdravil dnevno. Ob tem se pokaže ključna razlika med navedenimi tremi strokovnjaki. Zdravniki imajo na voljo sredstva, s katerimi lahko nekoliko omilijo pogostost obiskov, medtem ko patronažna sestra in socialna delavka tovrstnih sredstev nimata. Ko ljudje potrebujejo pomoč slednjih dveh strokovnjakov, je pogostost stikov z njima veliko večja kot z zdravnikom.

Potreba po zdravstveni negi se kaže podobno individualno obarvana kot potrebe po različnih vrstah pomoči. Tudi zdravstvena nega poteka različno in je odvisna od značilnosti posameznikove specifične življenjske situacije.

PROSTI ČAS IN DRUŽENJE

Nekatere dejavnosti, po katerih smo spraševali, od ljudi zahtevajo več aktivnost in večji finančni vložek. V raziskavi nismo spraševali po razlogih za (ne)ukvarjanje z določenimi dejavnostmi, a so študentje, ki so zbirali podatke in so se z nekaterimi osebami pogovarjali še o drugih temah, ki jih vprašalnik ni zajel, poročali, da si starejše osebe določenih aktivnosti ne morejo privoščiti zaradi omejenih finančnih sredstev, s katerimi razpolagajo, oziroma da svoje življenje in dejavnosti prilagodijo virom, ki jih imajo na voljo. Tako lahko predpostavimo, da dejavnosti bolj prilagajajo virom kot pa željam.

SKLEPI

Velik odstotek starejših živi samih. Samska gospodinjstva so bolj verjetna v višjih starostih starejših oseb. S tem lahko povežemo visoko izraženo potrebo po domovih za starejše ljudi in po centrih za dneven aktivnosti starejših, ki so pomembni zlasti izven mestnega jedra.

Pomembno je prepoznati problem stanovalcev v blokih, ki živijo v višjih nadstropjih brez dvigal. Okoli 5 odstotkov ljudi nima bazične infrastrukture, kot je stranišče, tekoča voda, ogrevanje, nekateri imajo težavo s kanalizacijo.

17 odstotkov starejših se slabo prehranjuje, 1% pa zelo slabo, saj imajo le en obrok hrane na dan. 15 % ljudi si tudi ne more privoščiti nobene plačane pomoči. Toliko ljudi tudi ne more pokrivati življenjskih stroškov. 5% od teh ima s tem resne in trajne težave.

Starejši ljudje se še vedno lahko najlažje zanesejo na svojo osebno mrežo, najprej na otroke in vnuke, ki pa jim pogosto ne morejo pomagati v denarju, temveč v nematerialnih oblikah pomoči. Materialno pomoč dobijo redko, nekaj odstotkov jo prejema v hrani ali za plačilo položnic od Rdečega križa in Karitasa, vendar je odstotek teh veliko manjši od odstotka tistih, ki imajo velike težave pri pokrivanju življenjskih stroškov.

Med potrebami po pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih prevladuje pomoč pri kopanju, pomoč pri ostalih opravilih je odvisna od življenjske situacije starega človeka, njegovega zdravstvenega stanja, bivalnih razmer in socialne mreže.

Pogostost pomoči pri osnovnih življenjskih opravilih je prav tako individualno pogojena, saj se odgovori o pogostosti pomoči odražajo na celotni paleti odgovorov, torej od nekaj dnevne, tedenske do mesečne.

Pomembno je razmišljati o tem, kdo bi zagotavljal potrebno pomoč pri vsakdanjih opravilih, tistim, ki pomoč potrebujejo, a je ne prejemajo. Vprašani računajo na pomoč partnerjev, otrok in vnukov, ne pa drugih sorodnikov ali sosedov. Tisti, ki tovrstne socialne mreže nimajo, pa pričakujejo pomoč službe za pomoč na domu.

Med potrebami po pomoči pri gospodinjskih opravilih prevladuje potreba po pomoči pri nakupovanju in pri pospravljanju stanovanja. Pri obeh opravilih bi vprašani potrebovali še več pomoči. Sledijo pomoč pri pranju in likanju perila, pri pripravljanju hrane, pomivanju posode in postiljanju.

Razpršenost odgovorov o pogostosti po pomoči pri gospodinjskih opravilih kaže, da je vprašanim vsekakor potrebno zagotoviti vsakodnevno pomoč pri opravljanju gospodinjskih opravil in to na način in v obsegu kot ga potrebujejo. Torej v skladu z njihovimi individualnimi potrebami, vezanimi na trenutno življenjsko situacijo.

Pomoč pri nakupovanju hrane in pospravljanju stanovanja bi lahko zagotavljali sorodniki, sosedje, zaposleni v službi za pomoč na domu, Rdečem Križu, kakor tudi kakšna druga oseba. Pomoč otrok ali vnukov je sicer pričakovana, saj otroci (večinoma hčerke) tudi dejansko zagotavljajo največ gospodinjske pomoči svojim staršem v tretjem življenjskem obdobju.

Potrebe po pomoči pri zadovoljevanju potreb izven doma lahko rangiramo po naslednjem vrstnem redu: pomoč pri obiskovanju zdravnika, pri urejanju zadev na banki, pošti in pri obiskovanju prijateljev znancev. Tudi zadovoljevanje potreb izven doma je močno odvisno od življenjske situacije starega človeka, njegovega zdravstvenega stanja in počutja. Pričakujejo pa pomoč sorodnikov.

Starejši ljudje se v večji meri ukvarjajo z dejavnostmi, ki od njih ne zahtevajo velike fizične aktivnosti in ne odhoda iz domačega okolja (gledanje televizije, branje, poslušanje radia). Precej manjši delež se jih ukvarja z dejavnostmi, ki zahtevajo več finančnih sredstev (ukvarjanje s športom, izleti, izobraževanje in pridobivanje novih znanj, udeležba na kulturnih in športnih prireditvah).

Večinoma si starejši ljudje tudi v prihodnosti želijo opravljati podobne dejavnosti, kot jih opravljajo že zdaj. Skoraj dve tretjini tistih, ki do zdaj še niso uporabljali interneta, pa si to želi početi v prihodnosti.

Večina starejših oseb se druži s partnerji, z otroki, z vnuki, sosedi in prijatelji.

Zdravnik je strokovnjak, ki ga stari ljudje najbolj poznajo, ga najpogostejše obiščejo in v njegovo pomoč najbolj verjamejo.

Uporaba zdravil pri vprašanih je velika. Čeprav ne potrebujejo veliko zdravstvene pomoči, večina uživa pet ali več zdravil dnevno. Pri tem so zelo vestni, saj zdravil ne pozabijo vzeti.

PREDLOGI

V blokih brez dvigala je potrebno pregledati možnost za vgradnjo, še zlasti tam, kjer živi več starejših ljudi.

Na območju MOL je potrebno zagotoviti infrastrukturno oskrbljenost na celotnem teritoriju mesta. Poskrbeti je potrebno, da ima vsako gospodinjstvo tekočo vodo in urejeno kanalizacijo.

Pomoč na domu je pomembna in mora biti čim bolj cenovno dostopna, saj ej starejši ljudje ne morejo plačevati po ekonomski ceni. Poskrbeti je potrebno tudi za storitve tistim 15%, ki si je ne morejo privoščiti.

V zvezi z dejavnostmi, s katerimi se želijo ukvarjati starejše osebe, obstaja precej želja v zvezi z uporabo računalnika oz. interneta, zato je smiselno nadaljevati ali vpeljati projekte usposabljanja za delo z računalnikom in internetom.

Potrebno je starim ljudem in njihovim sorodnikom predstaviti pomoč patronažne in socialne službe. Lokalni mediji imajo pri tem lahko veliko vlogo. MOL lahko poskrbi za boljšo prepoznavnost patronažne in socialne službe.

Raziskovanje individualnih potreb po pomoči in iskanje, spodbujanje in razvijanje takšnih oblik pomoči, ki odgovarjajo na potrebe vsakega posameznika.

Pri načrtovanju novih oblik pomoči je potrebno upoštevati življenjske razmere starih ljudi, kot bodočih uporabnikov novih oblik pomoči, zlasti zdravstveno stanje, bivalne razmere in socialne mreže.

Pomoč pri osebni higieni in gospodinjskih opravilih je potrebno v MOL okrepiti z novimi oblikami, storitvami, ki bodo delovale kot dopolnilo ali nadomestilo obstoječim oblikam pomoči.

V večji meri je potrebno razvijati nove storitve pomoči, ki omogočajo tehnološke izboljšave tako v smislu bivalnih razmer (dvigala, javljalci dima, plina ipd.) kot konkretne pomoči v gospodinjstvu (pohištvo in gospodinjski pripomočki prilagojeni ljudem z ovirami) in pri skrbi za osebno higieno (prilagojene kopalnice, dvigala za nego).

Predlagamo razvoj večje ponudbe prevoznikov za zadovoljevanje potreb izven doma: urejanje zadev na banki, pošti. Banke in pošte bi lahko ponudbo lastnih storitev prilagodile potrebam starih ljudi, npr. organizirale prevoze do izpostav, opravljale storitve na domu, na daljavo ipd. MOL mora banke in pošte seznaniti s potrebami svojih starejših občanov.

MOL bi lahko predlagal zdravstvenim službam bolj prilagojene storitve potrebam starih ljudi. Omogočiti je treba bolj fleksibilne, finančno dostopne prevoze v zdravstvene domove in bolnišnice.

Ker največji delež pomoči sedaj opravijo partnerji in otroci, je potrebno razvijati tudi takšne oblike pomoči, ki sorodnikom omogočajo zagotavljanje pomoči na dolgi rok, npr. začasno varstvo, ki sorodnikom omogoča oddih za kratek čas, staremu človeku pa nemoteno oskrbo. Izkušnje z začasnim varstvom že imamo, saj ga organizirajo nekateri domovi za stare, vendar ljudje tovrstne oblike pomoči ne poznajo dobro. Poleg tega pa je potrebno razširiti tovrstno pomoč tud v domačem okolju starih ljudi, na njihovih domovih.

Spodbujanje prostovoljstva za pomoč pri gospodinjskih opravilih (zlasti spremljanje pri nakupih, pospravljanju in vzdrževanju stanovanja) , vzdrževanju in ohranjanju stikov (s sorodniki, prijatelji, znanci, sosedi), pri zadovoljevanju potreb izven doma (spremstvo pri obiskovanju zdravnika, socialne službe).

Spodbujanje izobraževanja za prostovoljno pomoč starejšim občanov MOL in izvajanje izobraževanja za predstavnike prostovoljcev različnih generacij (mlade, srednje in starejše). Oblikovanje izobraževalnih programov za prostovoljno pomoč starejšim, ki temelji na raziskovanju individualnih potreb starejših.

Prilagajanje ponudbe gospodinjskih servisov potrebam starejših oseb (kot dopolnilna pomoči na domu različnih servisov, od čistilnih, dostave hrane na dom, do servisov za popravila in vzdrževanje stanovanja).

Omogočanje dela in koristnih opravil upokojencem, bodisi v okviru obstoječih programov MOL (centri dnevnih aktivnosti, domovih za starejše), bodisi v okviru dejavnosti društev upokojencev, različnih kulturnih organizacijah ipd.
I
nformacijska točka za informacije o vrstah in oblikah storitev za starejše občane MOL, za informacije o pogojih vključevanja v tovrstne oblike pomoči, načinu plačevanja storitev idr. Na informacijski točki bi obenem spremljali ponudbo pomoči za starejše.

Nadaljevanje raziskovanja, spremljanja in beleženja potreb starejših občanov MOL. MOL bi lahko v sodelovanju s Svetom za vprašanja starejših občanov MOL in Oddelkom za zdravje in socialno varstvo MOL koordinirala, spremljala in spodbujala raziskovalno dejavnost. Na ta način bi odprli prostor za ustvarjanje in spremljanje izvajanja pilotnih projektov.

Izdajanje publikacij o pomenu raziskovanja potreb starejših in razvijanja programov, storitev in oblik pomoči za starejše občane MOL

Priloge:

Priloga 1:

NAVODILA ZA IZVEDBO INTERVJUJEV V OKVIRU RAZISKAVE O UGOTAVLJANJU POTREB STAREJŠIH OSEB V MESTNI OBČINI LJUBLJANA

I. OPIS IZVEDBE DELA

- Obiskali bomo 500 oseb, starejših od 65, ki živijo v Mestni občini Ljubljana in so bile izbrane po slučajnostnem vzorcu.

- Podatke bomo dobili z intervjuji na terenu, podatke bomo vnašali v vprašalnik, nato v program SPSS in obdelali ter napisali interpretacijo.

- Vi boste opravili zbiranje podatkov – intervjuje na terenu. Intervjuvanje je pomemben del raziskave. Je delo, v katerem raziskovalec preverja številne svoje sposobnosti, predvsem pa čut za delo z ljudmi, potrpežljivost in natančnost. Pogovor s starimi ljudmi je vedno specifičen, zaradi medgeneracijskih razlik med intervjuvancem in raziskovalcem. Lahko pa se zgodi, da bo starejši osebi potrebno vprašanja še dodatno pojasniti in si vzeti več časa ter prisluhniti njihovemu pripovedovanju. Zavedati se je potrebno, da z raziskovanjem vstopamo v dom starih ljudi, ki je njihov dom in da so nekatera vprašanja osebne narave. Lahko se zgodi, da se s kakšnim odgovorom ne boste strinjali, da vas bo odgovor sogovornika presenetil, vendar vaš odnos do odgovorov vprašanih ni pomemben, niti ga ni potrebno vprašanim razkriti ali pokazati.

Ljudje imajo različen odnos do anketiranja. Nekateri so pogosto obremenjeni z anketami in v njih zelo neradi sodelujejo, zato bo potreben prijazen pristop in povabilo ter razlaga, kako pomembno je, da v raziskavi sodelujejo. Vse potencialne vprašane smo že predhodno obvestili o vašem prihodu. Prejeli so dopis Fakultete za socialno, v katerem smo zapisali, da izvajamo raziskavo, da jih boste obiskali v času med 9. 11. 2012 in 15. 12. 2012 in da jih prosimo za sodelovanje. Kopijo dopisa imate tudi v svojih materialih. Natančnost pri intervjuju pa je potrebna predvsem zato, ker je vprašalnik zahteven za izpolnjevanje. Podrobna navodila za izpolnjevanje so navedena v nadaljevanju.

II. DOKUMENTI

- Prosimo vas, da pred izvedbo zbiranja podatkov vse dokumente, ki ste jih danes dobili, še enkrat natančno pregledate in se na zbiranje podatkov pripravite. Predvsem so pomembna navodila za izpolnjevanje vprašalnikov.
- Dobili ste:

- Seznam oseb, ki jih morate intervjuvati: zaporedna številka, kdo je in kje stanuje (telefonsko številko za predhodno najavo obiska si lahko, če želite, najdete sami!). Za vsak opravljen intervju obkrožite zaporedno številko intervjuvanca. Vprašati je potrebno 15 oseb, dobili pa ste seznam 20 oseb (pet oseb je za rezervo, v kolikor koga od prvih 15 ne bi našli (denimo, da se je preselil ali je umrl). Če se zgodi, da bo takih še več, pridite po nove naslove). Ta seznam nam boste vrnili skupaj z opravljenimi anketami.
- Poročilo o terenskem delu: v pripravljen obrazec zapišite vsa imena oseb, ki jih imate na seznamu, nato pa v stolpcih poleg imena označite, kdaj (datum) ste osebo klicali, kdaj ste jo obiskali in označite, kako je potekal pogovor (opravljen, neopravljen – v tem primeru vnesete tudi razlog). To poročilo nam boste vrnili skupaj z izpolnjenimi vprašalniki.
- Pooblastilo za delo: nekateri ljudje bodo od vas morebiti zahtevali identifikacijo, zato v pooblastilo takoj vpišite vaše ime in ga imejte vedno s sabo na obiskih.
- Izjava – varovanje osebnih podatkov: ta dokument je zelo pomemben. Pridobivali boste namreč osebne podatke, od imena do tega, kje ljudje živijo, kakšno je njihovo zdravstveno stanje ipd. V skladu z etiko raziskovanja ne smete nikomur pripovedovati o tem, koga ste spraševali in kaj ste od njega izvedeli. Ta dokument podpišite takoj in ga vrnite.
- Dopis vprašanim: tu je razvidno, da so bili vprašani obveščeni o vašem prihodu.
- Navodila za izpolnjevanje vprašalnikov: glej točko III v nadaljevanju.

III. VPRAŠALNIK

- Prosimo vas, da pred zbiranjem podatkov, vsaj 2x preberete vprašalnik, da ga boste spoznali in da boste lažje opravljali intervjuje.
- Ko opravite vsaj 5 intervjujev, jih prinesite oziroma vrnite na fakulteto!
- Vprašalnik ima 10 strani, pogovor traja približno 1 uro. Če se vam zgodi, da pogovor vedno trajajo predolgo – po 1 in pol, to pomeni, da morate osebe bolj spodbuditi k odgovarjanju na zastavljena vprašanja in da morate pogovor bolj voditi. Seveda se zgodi, da lahko pogovor traja dlje časa pri osebah, kjer so potrebna dodatna pojasnjevanja, vendar se spomnite, da intervju ni debata, spraševalec NIKOLI ne podaja svojih mnenj!
- Osebo prosite, da zagotovi prostor, kjer boste sami z njo.
- Na vprašalnik najprej vpišete **identifikacijsko številko**, ki je sestavljena iz identifikacijske številke spraševalca in zaporedne številke osebe iz seznama, med obema številkama je pomišljaj (to naredite tudi v primeru, če je oseba zavrnila sodelovanje, pri čemer razlog vpišete v poročilo o terenskem delu). Primer številke C01-01. Vpišite datum spraševanja in krajevno skupnost oz. ulico.
- Preberite ali (še bolje) povzemite nagovor.
- Sledi poglavje *0. osnovni podatki*, kjer obkrožite spol, vprašate po starosti (vpišete dopolnjena leta) in izobrazbi (obkrožite ustrezno stopnjo).
- V poglavju *A. stanovanjske razmere*, pri vprašanjih od 1 – 12 obkrožite ustrezen odgovor; če med ponujenimi odgovori ni takega, ki ustreza odgovoru osebe, obkrožite številko pred odgovorom 'drugo' in dopišite odgovor, kakršnega vam je dala oseba. Pri vprašanjih od 8 – 11 anketiranca opozorite, da vas zanima tista oseba (ali osebe), ki dano opravilo običajno oz. najpogosteje opravlja(jo), čeprav se lahko zgodi, da občasno dano opravilo izvaja tudi kdo drug.
- V poglavju *B. potrebe po pomoči* osebi, ki jo sprašujete, najprej preberite vprašanje št. 13. Nato pa jo za vsako navedeno opravilo v vrstici vprašajte, ali pri tem potrebuje pomoč:
    - če pomoči pri danem opravilu ne potrebuje, potem v celotni

vrstici povsod obkrožite 0;

- če pomoč pri danem opravilu že prejema in ji zadostuje, potem v prvem stolpcu obkrožite ustrezno številko 1, nato pa do konca vrstice 0;

- če pomoč pri danem opravilu že prejema in je potrebuje še več, potem v prvem stolpcu obkrožite ustrezno številko 2; nato pa vprašate, kako pogosto bi rabila pomoč ter ustrezno obkrožite (1 – če jo potrebuje vsak dan, 2 – če jo potrebuje nekajkrat na teden; 3- če jo potrebuje nekajkrat na mesec; 4 – če jo potrebuje nekajkrat na leto); na koncu vprašate še, kdo bi lahko pomagal ter obkrožite pripadajoče črke oseb, ki jih navede - otrok, vnuk, partner, drug sorodnik, sosedi, služba za pomoč na domu, Rdeči križ, Karitas, druga oseba.

- če pomoči pri danem opravilu ne prejema, jo pa potrebuje, potem v prvem stolpcu obkrožite ustrezno številko 3; nato pa vprašate, kako pogosto bi rabila pomoč ter ustrezno obkrožite (1 – če jo potrebuje vsak dan, 2 – če jo potrebuje nekajkrat na teden; 3- če jo potrebuje nekajkrat na mesec; 4 – če jo potrebuje nekajkrat na leto); na koncu vprašate še, kdo bi lahko pomagal ter obkrožite pripadajoče črke oseb, ki jih navede - otrok, vnuk, partner, drug sorodnik, sosedi, služba za pomoč na domu, Rdeči križ, Karitas, druga oseba.

- Pri vprašanjih od 14 – 16 obkrožite ustrezen odgovor. V kolikor oseba pri vprašanju 16 odgovori z NE, preskočite na vprašanje 18. Če odgovori z DA, vprašajte še po znesku.

- V kolikor oseba pri vprašanju 18 izbere odgovor 1, preskočite na vprašanje 20.

- Pri vprašanjih od 19 – 20 izberite ustrezen odgovor. V kolikor oseba pri vprašanju 20 odgovori z DA, preskočite na vprašanje 22. Če pri vprašanju 20 izbere katerikoli drugi odgovor, postavite vprašanje 21. Nato pa jo za vsako navedeno osebo ali organizacijo v vrstici najprej vprašajte, ali je v zadnjem letu pomagala pri pokrivanju stroškov življenjskih potreb:

- če je odgovor ne, obkrožite 0 v obeh stolpcih in nadaljujete s spraševanjem za naslednjo vrstico;

- če je odgovor da, obkrožite 1 in nato vprašajte: »Na kak način vam pomaga?« ter obkrožite številke pri tistih načinih, ki jih oseba navede (1 – v denarju, 2 – v hrani, 3 – v drugi materialni obliki, 4 – brezplačna pomoč).

- Pri vprašanju 22 obkrožite tiste odgovore (možnih je več), ki jih navede oseba.

- V poglavju *C. zdravje in osebno počutje* pri vprašanjih 23 – 25 in 27 obkrožite navedeni odgovor.
  - V kolikor oseba pri vprašanju 26 izbere odgovor 0 – nič, preskočite na vprašanje 28.

- V poglavju *D. druženje in prosti čas* preberite 28. vprašanje, nato pa za vsako navedeno opravilo v vrstici najprej vprašajte, kako pogosto ga opravlja in obkrožite ustrezen

odgovor in vprašajte še, ali želi aktivnost opravljati v prihodnosti in spet obkrožite ustrezen odgovor. Preberite ravno tako 29. vprašanje in za vsako osebo posebej vprašajte, kako pogosto se z njo druži ter izberite ustrezen odgovor. Za zaključek postavite še zadnji dve vprašanji.

- Na KONCU se lepo zahvalite za sodelovanje v raziskavi, da tako zagotovite morebitna sodelovanja osebe v prihodnje.
- SKOZI CELOTEN POGOVOR pazite, da se bo oseba počutila dobro, ne pa, kot da česa ne zna, ne ve ipd. Vaša naloga je tudi ustvarjanje sodelovalnega in prijetnega vzdušja.

- Če potrebujete dodatne informacije, če je potreba po zamenjavi – pošljite mail, pokličite!

Želimo vam uspešno delo in da bo izkušnja koristna in zanimiva!

Priloga 2:

Fakulteta za socialno delo, Univerza v Ljubljani

Topniška ulica 31

1000 Ljubljana

Zadeva: Prošnja za sodelovanje v raziskavi o ugotavljanju potreb starejših na območju Mestne občine Ljubljana

Spoštovani!

Mestna občina Ljubljana v okviru oblikovanja smernic za podporo starejšim občanom potrebuje natančnejšo oceno potreb starejših po pomoči. Raziskavo bo za potrebe občine izvedla Fakulteta za socialno delo, Univerze v Ljubljani. V času od oktobra do decembra 2012 bo potekalo anketiranje na domovih oseb, ki so bile izbrane v reprezentativni vzorec oseb, starejših od 65 let in s stalnim bivališčem v Ljubljani.

Ker je bil na seznamu oseb tudi vaš naslov, **vas vljudno prosimo za sodelovanje v naši raziskavi**. V času od 9. 11. 2012 do 20. 12. 2012 vas bo poklicala in obiskala študentka ali študent Fakultete za socialno delo, ki bo s sabo imela pooblastilo, da izvaja raziskavo o ugotavljanju potreb starejših na področju Mestne občine Ljubljana. Pogovor bo zajemal vprašanja o vaših stanovanjskih razmerah, o potrebah po pomoči, o zdravju in počutju ter o druženju in prostem času. Potekal bo približno eno uro. Podatke bomo analizirali na tak način, da vaše ime ne bo razvidno in vam je tako zagotovljena anonimnost.

Vaše sodelovanje v okviru te raziskave je velikega pomena, saj želimo pridobiti podatke o tem, kakšne vrste pomoči morebiti potrebujete in kako ustrezne so za vas vrste pomoči, ki jih trenutno že prejemate. Le s pridobitvijo natančnejših podatkov bomo lahko za Mestno občino Ljubljana oblikovali priporočila za povečanje vrste in obsega pomoči, ki jih ljudje res potrebujejo.

Za vse dodatne informacije glede izvedbe raziskave lahko pokličete naslednji kontaktni osebi:

- doc. dr. Jana Mali: tel. 01 300 6232, elektronski naslov jana.mali@fsd.uni-lj.si

- doc. dr. Nino Rode: tel. 01 2809 255, elektronski naslov nino.rode@fsd.uni-lj.si

Za sodelovanje in pomoč se vam vnaprej iskreno zahvaljujemo.

doc. dr. Vesna Leskošek	izr. prof. dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič
vodja raziskave	dekanja

Priloga 3:

RAZISKAVA O UGOTAVLJANJU POTREB STAREJŠIH OSEB V MESTNI OBČINI LJUBLJANA

POROČILO O TERENSKEM DELU

SPRAŠEVALEC /SPRAŠEVALKA: _____ (vpišite svoje ime)

IDENTIFIKACIJSKA ŠTEVILKA SPRAŠEVALCA/SPRAŠEVALKE: _____ (vpišite številko, ki ste jo dobili na usposabljanju)

V tabelo vnesite imena oseb, ki so na vašem seznamu in v stolpcih dopišite, kdaj ste osebo klicali, kdaj ste jo obiskali (poskušajte najmanj trikrat) in označite, kako je potekal pogovor (opravljen, neopravljen – v tem primeru vnesete tudi razlog). To poročilo nam boste vrnili skupaj z izpolnjenimi vprašalniki. Samo v primeru, da osebe niste našli (je preseljena, umrla), obiščete drugo osebo iz seznama (mesta od 16-20, ki so označena z R, kot rezerva).

Zap. številka	Ime in priimek	Klicanje (vnesite datume in dogovore)	Obisk (vnesite datume)	Vprašalnik izpolnjen 1-Da – v celoti 2- Da – deloma 3 -Ne	Razlog za neizpolnjen vprašalnik 0 – oseba je preseljena, umrla oz. je nisem našel na naslovu 1 – odklanja zaradi pomanjkanja časa, prezasedenosti 2 – odklanja zaradi slabih izkušenj z anketiranjem 3 – načeloma odklanja anketiranje 4 – drugi razlogi za zavrnitev; kateri:_____ 5 – nezmožnost sodelovanja 6 – kaj drugega; kaj:_____	Opombe
01						
02						
03						
04						
05						
06						
07						
08						

Zap. številka	Ime in priimek	Klicanje (vnesite datume in dogovore)	Obisk (vnesite datume)	Vprašalnik izpolnjen 1-Da – v celoti 2- Da – deloma 3 -Ne	Razlog za neizpolnjen vprašalnik 0 – oseba je preseljena, umrla oz. je nisem našel na naslovu 1 – odklanja zaradi pomanjkanja časa, prezasedenosti 2 – odklanja zaradi slabih izkušenj z anketiranjem 3 – načeloma odklanja anketiranje 4 – drugi razlogi za zavrnitev; kateri:_____ 5 – nezmožnost sodelovanja 6 – kaj drugega; kaj:_____	Opombe
09						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
R16						
R17						
R18						
R19						
R20						

.

Podpis anketarke:_____

Datum oddaje:_____

Priloga 4:

IZJAVA

..... (ime in priimek z velikimi tiskanimi črkami) izjavljam, da bom prevzeto delo pri raziskavi Ugotavljanje potreb starejših na področju Mestne občine Ljubljana opravil/-a v skladu z navodili za opravljanje intervjujev in bom spoštoval/-a določbe Zakona o varovanju osebnih podatkov, ki se v tem primeru nanašajo na podatke iz vzorca in na vse podatke, ki vam jih bo povedal posamezen respondent.

Datum:.....

Podpis.....

Priloga 5:

NAVODILA ZA DELO PRI RAZISKAVI UGOTAVLJANJE POTREB STAREJŠIH NA PODROČJU MESTEN OBČINE LJUBLJANA

1. ANKETIRANJE

1.1 Splošni podatki

Anketiranje bo potekalo **od junija do konca oktobra 2012.**

Anketiranje vključuje dva vprašalnika in sicer vprašalnik, ki ga je za svoje potrebe razvil ZDUS in dodatek k vprašalniku, ki ga je za potrebe raziskave razvila Fakulteta za socialno delo. Potrebno je izpolniti oba vprašalnika. Ta navodila se ne nanašajo na glavni vprašalnik, ker je v uporabi že več let. Navodila se nanašajo na dodatek k vprašalniku.

1.2 Navodilo za izpolnjevanje dodatka k vprašalniku

Pri **prvem vprašanju** osebi, ki jo anketirate, najprej preberite vprašanje. Nato pa jo za vsako navedeno opravilo v vrstici vprašajte, ali pri tem potrebuje pomoč:

- **če pomoči** pri danem opravilu **ne potrebuje**, potem **v celotni vrstici** povsod **obkrožite 0**;

- **če pomoč** pri danem opravilu **že prejema in ji zadostuje**, potem v **prvem stolpcu** obkrožite ustrezno številko **1, nato pa do konca vrstice 0;**

- **če pomoč** pri danem opravilu **že prejema in je potrebuje še več,** potem v **prvem stolpcu** obkrožite ustrezno številko **2; nato pa vprašate, kako pogosto bi rabila pomoč** ter ustrezno obkrožite (1 – če jo potrebuje vsaj dan, 2 – če jo potrebuje nekajkrat na teden; 3- če jo potrebuje nekajkrat na mesec; 4 – če jo potrebuje nekajkrat na leto); **na koncu vprašate še, kdo bi lahko pomagal** ter v prazen prostor vpišite, ali je to otrok, vnuk, partner, drug sorodnik, sosedi, služba za pomoč na domu, Rdeči križ, Karitas, druga oseba.

- **če pomoči** pri danem opravilu **ne prejema, jo pa potrebuje,** potem v **prvem stolpcu** obkrožite ustrezno številko **3; nato pa vprašate, kako pogosto bi**

rabila pomoč ter ustrezno obkrožite (1 – če jo potrebuje vsaj dan, 2 – če jo potrebuje nekajkrat na teden; 3- če jo potrebuje nekajkrat na mesec; 4 – če jo potrebuje nekajkrat na leto); **na koncu vprašate še, kdo bi lahko pomagal** ter v prazen prostor vpišite, ali je to otrok, vnuk, partner, drug sorodnik, sosedi, služba za pomoč na domu, Rdeči križ, Karitas, druga oseba.

Pri **drugem vprašanju** obkrožite ustrezen odgovor in v kolikor oseba odgovori **DA**, greste na **tretje vprašanje**, kjer **vnesete znesek**. Če oseba odgovori z **NE**, pa greste na **četrto vprašanje**.

Pri **četrtem in petem vprašanju** obkrožite ustrezen odgovor.

Pri **šestem vprašanju** osebi, ki jo anketirate, najprej preberite vprašanje. Nato pa jo za vsako navedeno osebo ali organizacijo v vrstici najprej vprašajte, ali je v zadnjem letu pomagala pri pokrivanju stroškov življenjskih potreb:

- če je odgovor **ne**, obkrožite **0** v **obeh stolpcih** in nadaljujete s spraševanjem za naslednjo vrstico;

- če je odgovor **da**, obkrožite **1** in nato **vprašajte: »Na kak način vam pomaga?**« ter obkrožite številke pri tistih načinih, ki jih oseba navede (1 – v denarju, 2 – v hrani, 3 – v drugi materialni obliki, 4 – brezplačna pomoč).

1.3 Rok za vračanje anket

Ko zaključite z anketiranjem, izpolnjene dostavite na sedež ZDUS, Kebetova 9 in sicer najkasneje do konca oktobra 2012.

Poleg vprašalnikov oddajte tudi:

1. PODPISANO IZJAVO O ANKETIRANJU
2. POROČILO V PRIMERU, DA ANKETIRANJA NE BI MOGLI OPRAVITI V NAČRTOVANJEM OBSEGU